

HOOFSTUK 5

MOONTLIKE STORIES VAN HOOP..... – ‘N MOONTLIKE KLIMAKS

5.1 Inleiding

“Jesaja het al gepraat van die dag wanneer die mense van hulle swaarde sal ploegkare smee; en uit die voormalige Sowjetunie kom hierdie ware verhaal van ‘n missielkompleks wat gebruik is om ‘n plek van aanbidding te bou. Die Belo-Russiese owerheid het die Baptiste in die dorp Kobryn toestemming gegee om hulle eerste bymekaarkompleks te bou wat deur die owerheid erken is sedert die gemeente in 1925 gestig is. Daar was egter ‘n desperate tekort aan boumateriaal vir die nuwe kerk, en daarom is hulle toegelaat om ‘n verlate missielkompleks en barakke daar naby te sloop en hierdie materiaal vir die bouwerk te gebruik. Hulle het ywerig bakstene, betonblokke en staal begin herwin. Dit was terwyl hulle besig was om ‘n baksteenmuur af te breek dat hulle afgekom het op ‘n leë granaatdop wat in die muur ingemessel was. Dit was blykbaar, toe die missielkompleks twee en veertig jaar vantevore gebou is, as ‘n soort tyd kapsule gebruik om inligting te bêre oor waar dié bakstene vandaan gekom het. Binne-in was ‘n briefie wat gelui het: ‘hierdie bakstene kom van Pools-Ortodokse en Russiese-Ortodokse kerke. Indien hierdie wapenopslagplek ooit afgebreek word, vra ons dat die bakstene gebruik word om kerke mee te bou’. Hierdie kerke is afgebreek in Stalin se tyd, toe Christene vervolgd is. In daad die dae was dit eintlik ondenkbaar dat hierdie wens van konstruksiewerkers ooit vervul kon word. Maar, tot almal se verstomming, het die owerheid dit nou self moontlik gemaak” (Naudé 2002:221).

In hierdie hoofstuk gaan dit juis om **moontlike** stories van hoop.... Uit bogenoemde storie is dit duidelik dat daar altyd hoop is. Dit word beleef in die navorsingsproses waar daar gewoonlik met stukkende, verwarde, getraumatiseerde en selfs hopelose mense gewerk word. Die medenavorsers moet, soos in die storie, weer iets begin beleef, deur die gesamentlike toekomsverhaal wat tot stand moet kom, van God se hoop in hul lewens. ‘n Persoon wat desperaat is, onttrek hom of haar dikwels van mense rondom hulle as gevolg

van die gebeure rondom die egskeiding. Lester (1995:98) haal vir Royal Synwolt aan wat die volgende gepaste woorde sê:

“The pastoral caregiver ‘hopes with’ suffering persons and allows these persons to ‘borrow’ hope. The hopeful encounter becomes the stone quarry from which despairing persons find materials to build life anew”.

5.2 Moontlike definisies van hoop

Fuller Rodgers (2002:99) sê oor hoop die volgende: “Therein lies our hope, and hope is a powerful force for change. Hope involves new perspectives and possibilities when all seems lost. Hope is an antidote for despair. It is the faith that life will rise out of death”.

Hierdie hoop is dus nie wensdenkery of blote verbeelding nie. Hierdie hoop groei uit die terapeutiese situasie en moet saam met die medenavorsers geskep word. In die egskeidingsmediasie het al die betrokke partye gewoonlik geen of baie min hoop, voor tydens en na die egskeiding. Dit is veral die kinders, wat as gemarginaliseerdes, dikwels nie in hierdie hopelose situasie gehoor word nie.

Daar is verskillende definisies van hoop maar omdat dit so ‘n omvattende saak is, is dit moeilik om dit slegs met een definisie raak te vat. Volgens Macquarrie (1983:243) is hoop:

“a diffuse inclusive concept, denoting a mood or an attitude in which beliefs, emotion, imagination and purpose are all combined.... characterized by a measure of confidence and affirmative expectation about the future”.

Woodward (1972:34) stel dit soos volg: “What is most authentic about (humans beings) is the disposition to hope, to live from the future rather than in terms of the past and present. In hoping, (humanity) reaches beyond every apparent limit with anticipation, inquiry, and vision Hope is not the calculation of a new future based on extrapolations from present

data; it is a confidence that the unpredictable will happen. The most fundamental consciousness... is a passionate longing for what is 'not yet'. When (human beings are) truly in possession of (their) existence, (they) experience the process of hoping as a militant aspiration for something new in the future”.

Lynch (1965:24) omskryf hoop soos volg:

“The fundamental knowledge and feeling that there is a way out of difficulty, that things can work out, that we as human persons can somehow handle and manage internal and external reality, that there are ‘solutions’ in the most ordinary biological and physiological sense of that word, that above all, there are ways out”.

Soos reeds gesê, is dit moeilik om hoop te omskryf in terme van 'n definisie. Uit bogenoemde is daar egter 'n paar belangrike aspekte wat nadere omskrywing regverdig:

- 'n **Kognitiewe** en **emotiewe** ervaringswêreld word veronderstel wat daarop dui dat hoop op bepaalde kennis gebou word en nie bloot 'n fantasie is nie. Dit is noodsaaklik om daarop te let dat daar egter nie net op die kognitiewe menslike reaksie gebou word nie, want dit hang ook saam met die emotiewe aard van menswees. Die gevolg hiervan is dat hoop ruimte bied vir 'n groter werklikheid waarin daar dus ook ruimte is vir verbeelding en verwagting.
- Hoop is ook **werklikheidsgetrou** en wil dus nie die realiteite van die lewe misken of dit ontvlug nie, maar wil elke persoon die moed gee om die realiteite in die gesig te staar. Rumbold (1986:59) bevestig bogenoemde deur te sê dat hoop nie maar “unfounded optimism” is nie, maar dat ware hoop eerder en beslís, werklikheidsgetrou is. Realiteite wat dus op hoop gebou word, lyk anders as 'n wanhopige werklikheidsbeskouing. 'n Geherinterpreteerde realiteit word gewoonlik voorafgegaan deur positiewe en hoopvolle stories. Volgens Lester (1995:62) is die realiteit nie 'n objektiewe waarheid nie, maar eerder deel van die subjektiewe menslike interpretasie van gebeure. Daarom is daar 'n noue verband tussen die menslike narratiewe identiteit en realiteit.

- Daar is altyd 'n gedagte van **potensiaal** en **verwagting** te bespeur wanneer dit om hoop in die stories van mense gaan. Wanhoop wil gewoonlik die onmoontlike beklemtoon terwyl hoop daarenteen juis die dinamika van moontlikhede wil kommunikeer. Volgens Brueggemann (1987:80) is een van die belangrikste funksies van hoop juis om ruimte te laat vir moontlikhede. Bybelse hoop sien hy spesifiek as alternatief en uitnodiging om krities te droom - die Christelike hoop - uit te leef. Dit is in dié verband waar verbeelding ook 'n belangrike rol speel. Nydam (1997:73) stel dit ook duidelik dat menslike hoop direk in verband gebring word met menslike verbeelding. Die proses van verbeelding is dus 'n basiese menslike aktiwiteit.
- Die **toekomsgerigtheid** van hoop speel ook 'n bepalende rol. Hoop vind sy energie gewoonlik vanuit die toekomsdimensie van die menslike lewe, alhoewel dit in die verlede gewortel is en in die hede uitgeleef word. Die gerigtheid van die hoop is dus beslis in die toekoms geleë. Indien daar oor hoop nagedink word, word hoop volgens Lester (1995:23), vanuit die toekoms bemagtig en daarom is die toekoms die dominante tydsdimensie wat ter sprake is. Brueggemann (1987:80) beklemtoon een van die funksies van hoop in die menslike lewe, naamlik dat dit altyd 'n oop toekoms veronderstel met nuwe moontlikhede.
- Hoop word gegeneer **binne bepaalde menslike sisteme**. Nydam (1997:74) sê dat hoop vir Lynch nie 'n individuele en private proses is nie, want dit word binne bepaalde menslike sisteme gegeneer. Betekenisvolle gemeenskappe genereer hoop omdat daar basiese vertrouensverhoudinge tussen daardie mense bestaan. Hoop kan dus nooit in isolasie of op sy eie bestaan nie. Lester (1995:96) en Rumboldt (1986:72) beweer dat hoop juis mense aanmekaar bind en dus vertrou kommunikeer binne die groter gemeenskappe, waarvan daardie mense deel is.

5.3 Twee belangrike kategorieë van hoop

Lester (1995:63-66) onderskei twee belangrike kategorieë van hoop naamlik **begrensde** en **onbegrensde** hoop. Begrensde hoop is hoop in die begrensde tyddimensies van ons

menswees, en dit funksioneer binne 'n bekende tydsraamwerk waarbinne bepaalde doelwitte bereik en sekere drome uitgeleef kan word. Hierdie hoop word egter in tydelike prosesse, begeertes en objekte vasgevang, maar is tog nie minderwaardig of vals nie. Dit word wel deur tydsdimensies van ons aardse lewe begrens. Onbegrensde hoop is egter gesetel in prosesse en subjekte wat selfs buite die grense van fisiologiese waarneming en materiële realiteite strek. Dit lê hoofsaaklik buite die gewone menslike verstaanprosesse. Nieteenstaande dié feit, maak die onbegrensde hoop dit tog in konkrete lewensituasies moontlik dat die dinamiese prosesse van die menslike hoop ook binne die aardse tydsdimensies vorm kan aanneem. Daardeur word begrensde hoop bekragtig. Volgens Lester (1995:65) word onbegrensde hoop binne betekenisvolle verhoudinge waarin 'n oop toekoms gekommunikeer word, ontwikkel. Hierdie oop toekoms word gekommunikeer binne 'n werklikheidsbeskouing waar 'n totale tydsdimensie van menswees (verlede, hede en toekoms) tot 'n eenheid saamgebind word. Christelike hoop is juis in hierdie onbegrensde hoop gesetel. Die rede hiervoor is voor die hand liggend, want dit gaan hier om 'n verhouding met die onbegrensde, betroubare God.

Dit is duidelik uit bogenoemde gegewens dat daar nie iets soos goedkoop hoop in die pastorale en navorsingsituasie mag voorkom nie. Sulke goedkoop en valse hoop kan die hele terapeutiese en navorsingsproses baie skade berokken en meehelp om 'n vertrouenskrisis te skep tussen die verskeie partye. Volgens Bester & Müller (2002:15) veronderstel ware hoop iets anders. Dit bied nie oorvereenvoudigde oplossings of antwoorde nie, en dus ook nie 'n ontvlugting uit die werklikheid nie. Ware hoop is geleë in 'n liefdevolle en verantwoordelike proses van narratiewe betrokkenheid.

5.4 Boustene van Christelike hoop

Moltmann (1988:3) beweer dat die Christelike hoop sedert Augustinus se tyd gereduseer is tot die verlossing van die menslike siel. In die terapeutiese situasie word hierdie hoop dan ook baie keer slegs beperk tot die individu. Min of geen ruimte word gelaat vir die betekenisvolle gemeenskap as draers van die hoop nie. Moltmann bou sy teologie van

hoop op die eskatologie as basis. Die Christelike eskatologie het volgens hom drie horisonne naamlik: die hoop op God se heerlikheid, die hoop in God vir 'n nuwe skepping en die hoop in God vir die opstanding en die ewige lewe. Volgens Louw (1993:477) hou die Christelike hoop vir Moltmann verband met twee belangrike teologiese momente naamlik: God se identifikasie met die menslike lyding deur die kruis van Jesus Christus, asook God se oorwinningsperspektief deur Jesus se opstanding. Hoop kan dus, volgens Müller (1998:42), slegs sinvol hanteer word vanuit die verlossingsteologie. Indien dit nie vanuit die verlossingsperspektief hanteer word nie, is dit nutteloos vir die hede asook vir die pastoraat. Die Christelike hoop ontvou in die spanningsveld van Christus se verlede (reeds) en die toekoms (nog nie) (Müller 1996:64). Christus se verlede verwys dus terug na Sy verlossingwerk wat reeds afgehandel is. Dit sluit die kruisgebeure en opstanding in. Daarmee saam hou Christus se toekoms direkte verband met die verwagting van Sy wederkoms.

'n Dinamiese toekoms word verseker omdat God se teenwoordigheid in die hede bevestig word. Lester (1995:69) asook Müller (1996:104) omskryf hierdie dinamiese toekoms as God wat vanuit die toekoms kom om die mens uit te nooi en die mens vanuit hierdie toekoms te ontmoet. Hierdie beweging van God vanuit Sy toekoms na ons hede vorm dus die grondslag van die Christelike hoop want dit bied die Christen 'n sinvolle toekomsverhaal.

5.5 Die rol van hoop in die terapeutiese proses

Louw (2002:30-32) beweer dat "Hope therapy" iets is waaraan die terapeut al meer aandag moet gee. Hy stel dit soos volg:

"The central questions now facing pastoral therapy are: how can people be helped to rediscover meaning in life so that their lives could attain a future element? How can people regain purposeful lives which are focused on the future? Is it possible to direct a condition of hopelessness towards responsible choices about future behaviour? Is it possible to change a condition of despair into a condition of hope in

which the person could discover security in life and conquering fear of the future? Answers to such questions are extremely problematic because they affect an essential aspect of daily human life: our capacity for constructive anticipation and expectation. Pastoral therapy applies the basic hypothesis that positive and purposeful anticipatory behaviour is essential for constructive coping strategies. A further hypothesis is that Christian hope which deals with the eschatological perspective, is able to generate anticipatory behaviour. This effects a purposefulness on human behaviour, thereby enabling parishioners to deal effectively with anxiety, guilt and fear of death”.

Faller & Collage (2001:11) sluit hierby aan as hulle nadink oor “hope therapy” deur die volgende te sê: “Hopefully, by studying the building blocks of things like courage, love, forgiveness, wisdom and spirituality we may discover the best ways to facilitate growth”. Hiermee bevestig hulle dat groei en daarmee saam hoop, noodsaaklike bestanddele is van die terapeutiese en navorsingsituasie. Tydens egskeidingsmediasie is dit noodsaaklik dat daar voortdurend, saam gefokus word op moontlike stories van hoop en situasies wat groei kan bevorder.

5.6 Vyf belangrike elemente van hoop

In sy bespreking van die Bybelse hoop vanuit die Ou Testamentiese literatuur identifiseer Brueggemann (1987:73 ev.) vyf belangrike elemente van hoop:

- Hy toon die **narratiewe** aard van hoop aan onder meer in Von Rad en Westemann se beskrywing van die Genesis-narratief, as ‘n narratief van hoop. Dit handel hier spesifiek oor die belofte van God oor ‘n oop toekoms wat omvat word in ‘n verbondsbelofte van ‘n nageslag, ‘n land, ‘n groot naam en die Seun van die Here. Die verbondsbelofte in die Genesis-narratief het eers later in vervulling gegaan maar tog aan die aartsvaders ‘n oop toekoms verskaf, waarop hulle met verwagting kon hoop.

- Hy beklemtoon verder die **profetiese karakter** van hoop. Dit word ten nouste verbind met die gedagte van “Die dag van die Here”. Dit bevestig dat God daar is en sal ingryp in die toekomstgeskiedenis van Sy volk. Daar word in die profetiese tekste gepraat van ‘n nuwe orde, ‘n tyd wanneer dinge anders gaan wees. Dit sal nie deur ‘n mens bepaal word nie, maar deur God wat dit laat plaasvind. Die totale menslike lewe as deel van ‘n groter betekenisvolle gemeenskap, word deur die profetiese karakter van hoop aangespreek.
- Die **apokaliptiese gerigtheid** van die hoop sluit nou aan by die profetiese aard daarvan. Die apokaliptiek verteenwoordig die mees ekstreme aspek van hoop in die Bybel. Dit word maklik verkeerd verstaan juis omdat dit om die poëtiese en metaforiese verbeelding gaan. Bybelse hoop moet verstaan word in terme van groot drome wat daar oor God se bedoelinge gedroom word. Dit gaan dus om die teologiese verbeelding wat nuwe moontlikhede in ‘n oop toekoms open.
- Die metafoor van die **koninkryk van God** word ook beklemtoon. Die koninkryk van God handel hoofsaaklik oor God se heerskappy oor die skepping. Die mens moet ook sy gehoorsaamheid aan God toon deur Sy heerskappy te aanvaar. Die koninkryk van God bied nuwe lewensmoontlikhede aan die mens. Dit handel hoofsaaklik oor God se sorg en Sy belofte van ‘n nuwe en beter toekoms.
- Die tema van die **komende Messias** speel ook ‘n belangrike rol. Die Messias kom van God en bring verandering in ‘n stukkende wêreld mee. Dit word veral in die Ou Testamentiese ballingskap en profetiese voorspellings aangetref. Die klem val op ‘n verwagting op ‘n nuwe en beter toekoms en dit het die volk se hoop brandend gehou ten spyte van moeilike tye. Die tema kan ook deurgetrek word na die Nuwe Testament, met die vervulling van die hoop in die koms van Jesus Christus. Dit strek ook vooruit na ‘n wederkomsverwagting van Jesus Christus, wat lewend gehou moet word.

Capps (1995:37) wys daarop dat Christelike hoop gekontroleerd gebruik maak van beelde. Hoop hou sodoende rekening met die onbekende en verrassende ander realiteit. Dit is die sinvolle verbeelding van ‘n nuwe toekomsverhaal vanuit die herinterpretasie en

herstrukturering van die verledeverhaal. Hoop is dus 'n essensiële deel van menswees en dit gaan hoofsaaklik oor 'n lewensoriëntasie. Omdat dit 'n lewensoriëntasie is, 'n manier van leef is, is dit 'n lewensgesindheid wat rekening hou met God se unieke uitkomst. Capps (1995:38) noem dit "magic". Volgens hom is die pastor 'n hoopdraer. 'n Hoopdraer moet juis die medenavorser daaraan herinner dat daar 'n hoopvolle toekomsverhaal is wat op 'n unieke wyse God se betrokkenheid in sy/haar lewe sal bevestig. Dit is juis in die egskeidingsmediasie situasie een van die mees deurslaggewende elemente wanneer dit om die pastorale hantering van die partye handel.

5.7 Bybelse hoop

Bester & Müller (2002:10) wy verder uit oor die lewensoriëntasie waarna ons hierbo verwys het. "Hierdie lewensoriëntasie is egter nie altyd by mense teenwoordig nie, veral nie by diegene wat hulle in 'n doodloopstraat op hulle lewensweg bevind nie. Daarom is die uitdaging in pastorale sorg juis om mense met vasgeloopte lewensverhale te begelei in die verbeelding van 'n nuwe toekomsverhaal - 'n verhaal van Christelike hoop." Dit is egter nie 'n maklike proses nie, maar dikwels 'n lang proses van wag en doen (Müller 1998:44). Verantwoordelikheid en verwagting is dus belangrik, die verantwoordelikheid om te lewe "asof", en dan die verwagting op 'n beter toekoms wat volgens Müller (1996:64 en 66), Christelike hoop is.

Die begrippe verbeelding en hoop by Brueggemann kan onderskei word maar kan nie geskei word nie. Hoop vloei uit die profetiese verbeelding en word daarvolgens ingekleur. Vir Brueggemann (1978:67) is hoop primêr 'n teologiese konsep wat gevoer word in die taal van die Verbond tussen 'n persoonlike God en 'n gemeenskap. Hoop word deur hom gedefinieer as die trou van die Verbondsgod wat Hom in die Bybel aan ons openbaar en hy stel dit soos volg:

"Hope, the conviction that God will bring things to full, glorious completion is not an explanation of anything. Indeed biblical hope most often has little suggestion about how to get from here to there. It is rather an exultant, celebrative conviction that

God will not quit until God has had God's full way in the world" (Brueggemann 1993:40).

Volgens van Zyl (2000:22), koppel Brueggemann hoop ook baie nouer aan die eskatologie as hy skryf: "The fundamental hope of the Bible is that the disproportion will be overcome. Prophetic hope is about lion and lamb together" (Isa. 11:6-9), about swords into ploughshares and spears into pruning hooks (Mic. 4:3-4), about new covenant in which all will know the torah and all will be forgiven (Jer. 31:31-34), about a new shepard king who will do justice (Ezek. 34:11-16), about planting and building and enjoying the produce (Isa. 65:21-22). Israel's hope and God's promise characteristically concern a transformation of the world of disproportion" (Brueggemann 1987:87). Brueggemann plaas 'n sterk klem op die voorkoms van hoop by die groot profete, Jeremia, Esegieël, Deuterocesaja en Dawid, en trek die lyn dan ook deur na Jesus Christus.

Pettersen (2000:54) sê dat hoop in baie plekke in die Ou Testament hoofsaaklik voorkom as individuele/persoonlike hoop wat op die individu gerig is. Aan die anderkant is daar ook sprake van 'n nasionale hoop wat meer gerig is op die volk van God. Sake soos die geskiedenis oor die uittoeg uit Egipte asook die terugtog na die beloofde land, ná die ballingskap, dui volgens hom ook op die nasionale hoop wat in God gevestig is. Hy bevestig ook (2000:5) dat die aanbreek van 'n nuwe tyd (resurrection hope) ook 'n deurslaggewende rol speel in die profete en die Psalms en ander kleiner gedeeltes in die Ou Testament. Dit kan ook vooruit wys na die dag van die Here, die koms van Jesus Christus maar ook terugwys na die verlossing van onderdrukking en slawerny. Die persoon of volk "who live under a cloud of death will be raised to life" (resurrection hope). McKay (1987:3) sluit ook aan by die Ou Testament en skryf in sy artikel: "Jacob makes it across the Jabbok" dat God ook in Jakob se storie hoop gegee het. Hieruit het hy 'n "hope-giving paradigm" gekonstrueer wat dan die hoop bevestig wat gegrond is in die beloftes van die Verbondsgod aan die Aardsvaders. Clements (1989:3) belig hoop ook uit die Ou Testament en wel vanuit 'n Mesiaanse perspektief. Dit sou sinvol wees om na sekere van dié perspektiewe kennis te neem. Heitink (2000:136) benadruk weer dat beide die Ou en Nuwe Testament bymekaar hoort en sê die volgende: "Paulus roep de

gemeente op in de weg van de volharding en vertroosting der Schrift de hoop vast te houden (Rom. 15:4). Troost en hoop horen bij elkaar”.

In die “The New International Dictionary of New Testament Theology” Vol.2 van Brown (1976:238-244), word die woorde “hope or expectancy” as sinonieme gebruik, sowel in die Ou as Nuwe Testament. As werkwoord is daar hoofsaaklik vier verskillende gebruike van die woorde:

- qāwâh, to be stretched out towards, to long after, wait for (with God as object - 26 times)
- yāhal, to wait, long (for God, 27 times)
- hākâh, to wait (for God, 7 times)
- sābar, to wait, hope, (for God, 4 times)

Die selfstandige naamwoord wat God aandui as die objek van hoop, word drie en sewentig keer gebruik.

In die Nuwe Testament word hoop nie gereeld in die Evangelies gebruik nie. Die werkwoord kom slegs een keer in Matteus en Johannes en drie keer in Lukas voor. In Paulus se briewe kom die werkwoord een en dertig keer en die selfstandige naamwoord een en vyftig kere voor. Die meeste van die kere word dit gerig op iets of iemand. In baie van die gevalle gaan dit oor die teologiese verwagting wat vervul moet word en die toppunt van ‘n hoopvolle situasie is.

Verskeie teoloë maak gebruik van metafore om hoop mee te omskryf. Louw (1998:240) maak gebruik van die metafoer van God as Bron van Hoop en Vriend. Die metafoer kan baie handig te pas kom in die pastorale sorg. Hy stel dit soos volg:

- "The metaphor "God as Friend" is linked to the tradition of Israel and the church. God has been depicted throughout the history of Israel as the covenantal God who is reliable in terms of his faithfulness (Ps. 33).
- The faithfulness of God and both his identification and solidarity with human suffering is revealed in the cross and resurrection of Christ. Christ, Himself, views the future relationship between God, the church, and human beings in terms of sacrificial friendship: 'Greater love has no one than this, that one lay down his life for his friends. You are my friends if you do what I command' (Jn.15:13-14). Friendship and love are inseparable. Scripture's only 'definition' of God is in terms of the metaphor of love (1 Jn. 4:16).
- It communicates partnership, companionship, and stewardship. It creates a familiarity and intimacy which link grace and humanity. Friendship becomes a signal that the Word of God assumes the hearer 'to belong to a subset distinguished by a bond of intimacy'.
- It depicts God in a non-sexist way. Within the companionship of God's friendship, both men and women are totally equal and remain unique human beings.

The word 'friend' was not used lightly within the circle of the Pythagoreans and the Greek world. Nor was friendship simply a casual affection. On the contrary, it was regarded as a particularly intense and inclusive kind of intimacy, not only at the physical level, but, above all, at the spiritual (Johnson 1985, p 173)....."

Ons kan God dus as ons Vriend sien wat altyd by ons betrokke is. Hy is dan ook "'Soul Friend' -even despite our basic unsolved transience: that is our fear of death! (of vrees, verlies, eensaamheid ens. – My vertaling). Is this the 'wholeness' postmodernity is searching for?" (Louw 1998:240).

- In die proses om by stories van hoop uit te kom, is dit belangrik om op die bron van hoop gerig te bly soos dit opgeteken is in die 1983 Afrikaanse Bybel, Romeine 15:13 wat sê: "Mag God, die bron van hoop, julle deur julle geloof met alle vreugde

en vrede vervul, sodat julle hoop al hoe sterker kan word deur die krag van die Heilige Gees!” Landman (2001:86) sluit indirek hierby aan as sy praat oor vernuwing in die prediking maar ook in die liturgie deur die volgende te sê: “vernuwende preke behoort ‘HIV-Preke’ te wees.... “.

- Die **H** staan vir **heelmaak**. Die preek moet tog ‘n dimensie van menswees aanspreek, wat die hoorders heler huis toe laat gaan.
- Die **I** staan vir **innig**. Die lidmate moet huistoe gaan, oortuig van die integriteit en opregtheid van die prediker.
- Die **V** staan vir **verrassing**. ‘n Mens gaan tog kerk toe vir nuwe inligting en nuwe insigte wat jy in jou godsdienstige ontwikkeling kan gebruik..... “

Al drie bogenoemde punte kan net so van toepassing gemaak word op die pastorale egskeidingsmediasieproses, want dit gaan immers oor stories van hoop wat voortvloei uit die heelmaakproses. Die terapeut/navorsers moet ‘n innige verhouding handhaaf met die medenavorsers/kliënte. ‘n Verrassingselement is altyd deel van die kreatiwiteit wat binne die pastorale/navorsingsproses geskep word.

Lester (1995:2) sê dat ‘n mens gewoonlik tussen hopeloosheid en hoopvolheid lewe. God speel in albei gevalle ‘n deurslaggewende rol deurdat Hy voor ons uittrek, deur ons in ‘n nuwe hoopvolle toekoms in te nooi. “I am convinced that we need to be more explicit about our commitment to a God who is out in front of us calling us into an open-ended future.” Ons kan as deel van Hom die lyn verder deurtrek na die pastorale teologie. Lester (1995:56) noem sekere antropologiese boustene vir ‘n pastorale teologie van hoop wat nuttige instrumente kan wees in die narratiewe pastorale proses:

- “Time-consciousness must be recognized as a basic component of the existential context of human existence.
- Future tense is a primary dimension of this temporality.
- Humans are storied creatures who, through narrative principles, developed core narratives that structure their sense of self-in-the-world.

- Future stories are basic elements in these core narratives.
- All human brokenness is inescapably connected to disturbances in future dimensions of temporality. Though our past experience shapes our response to crisis, grief, and anxiety, the self-conscious awareness that the not-yet is either under significant threat or has been changed already creates the actual pain and suffering.”

Twee ander skrywers sluit ook by bogenoemde aan. Lester (1995:15-16) sluit by Bloch en Tillich onderskeidelik aan. Ernst Bloch stel dit soos volg: “(Hope is) bursting open our present, connecting us with our past, and driving us toward the horizons of the not-yet-realized future”. Paul Tillich sê: “We will find that hope, although rooted in the past and acted out in the present, receives its energy from the future.....to understand the present means to see it in its inner tension toward the future... finding amid all the infinite aspirations and tensions which every present contains not only those which conserve the past but also those which are creatively new and pregnant with the future”.

5.8 Bydraende faktore tot hopeloosheid (despair)

- In die egskeidingsmediasieproses word daar gewoonlik met volwassenes asook kinders gewerk wat hulself in ‘n hopelose situasie bevind. In die terapeutiese/navorsingsgesprekke is dit noodsaaklik om vanuit die verledeverhale uit te kom by iets sinvol wat weer hoop kan bied. Nuwe verhale, wat daarop gerig is om ‘n hoopvolle toekomsverhaal te verbeeld en te rekonstrueer, moet saam ontdek word. Sekere faktore bevorder ‘n hopelose situasie en moet dus geïdentifiseer en saam sinvol hanteer word. Lester (1995:74 - 82) lig die volgende faktore uit:
- Die **verlies van ‘n toekomsstorie** - Dit gebeur soms as gevolg van ‘n groot verlies wat beleef word met die afsterwe van iemand, ‘n egskeiding, die verlies van ledemate, werk ens. Die traumatiese verlies het ‘n reuse invloed op al die partye in die situasie. Die verlies word dikwels ook gekoppel aan iets of iemand wat ‘n belangrike rol gespeel het in die persoon se lewe. Daar moet dus eers met die rouproses, pyn en verlies gewerk word voordat daar na hoop oorgegaan kan word.

Die vyande van hierdie hoop is somtyds stilte en onderdrukking. Sommige persone hanteer die verlies deur doodeenvoudig stil te bly en na binne te keer, of deur dit te onderdruk deur die gebruik of misbruik van sekere middele en/of die onderdrukking van alle emosionele belewenisse.

- Die **bereiking van die einde van 'n toekomsstorie** - Mense beplan en stel sekere prioriteite vas waarvolgens hulle hul lewens wil inrig. Indien só 'n doelwit of prioriteit of droom bereik word, beleef hulle dikwels 'n fase van hopeloosheid, depressie en doelloosheid. Dit gebeur gewoonlik omdat daar nie vërder beplan word nie, en aandag ook nie aan ander prioriteite en doelwitte geskenk word nie. Die toekomsstorie wat hulle gedra het tot hier toe, is nou geskiedenis. Ander toekomsstories is nie intussen ontwikkel nie, en daarom verloor hulle maklik geloof in die toekoms. Om tussen verskillende toekomsstories te lewe, is 'n meer uitdagende leefwyse. In die pastorale sorg moet daar juis toegesien word na persone “who are running out of a future story. Creative interventions focus on enabling persons to recognize the vacuum created when they accomplish or give up a future story. We represent the God who at any moment is calling us into a new future” (Lester 1995:76).
- **Nie gewillig om 'n self te wees nie** - Persone is nie gewillig om hulself te wees en om sodoende hul volle potensiaal uit te leef nie. Lester (1995:76) haal vir Kierkegaard aan wat 'n onderskeid tref tussen die konsepte van “actuality and possibility”. “He identified a person’s actuality (or necessity) with that which already exists, the finite limitations that make up the physical, social, and psychological realities. Possibility, the potential for change and newness, is also a part of the reality inherent in each person. Possibility is the component of the self that can develop only in the future.” Die “despair of possibility” kom voor wanneer die self nie in staat is nie of onwillig is om die beperkinge van die werklikheid te aanvaar. Die self fantaseer, droom en wens oor die self ten opsigte van die toekoms op maniere wat vër verwyderd is van die realiteite van die lewe. Die “despair of necessity”, gaan gewoonlik saam met die verlies van moontlikheid en die blindheid ten opsigte van “the open-endedness of the future”.

- **Die onvermoë om die verlede en die toekoms toe te sien** - Lester (1995:77) haal vir Crites aan wat sê: “re-collecting’ the past is foundational to self-identity and ‘pro-jecting’ into the future is necessary for self-transcendence. Both ‘re-collecting’ and ‘pro-jecting’ and particularly projecting positive future stories, are necessary for the self to manifest hope. One cause of despair, therefore, is a person’s refusal to claim either the past or the future dimension of her or his narrative, or perhaps both”.
- **Om beperk te word deur die hede** - Mense wat hopeloos is, word dikwels vasgevang in die hede en het dus geen antisipasie en vooruitsigte vir die toekoms nie. “Being boxed in by the perception that time is going nowhere is a major characteristic of despair..... Hopelessness for many people results from their perception that the future does not hold any new thing. We can easily forget that the present moment is coming toward us from a future filled with possibilities” Lester (1995:78).
- **Vasgevang in ‘n begrensde toekomsstorie** - Begrensde hoop is gewoonlik nie genoegsaam om ‘n persoon in sy noodverhaal deur te dra nie. Die oomblik as daar verder gekyk word en meer van die begrensde hoop gemaak word in die terapeutiese/mediasie situasie, is daar ‘n beter kans dat stories van hoop gegenereer kan word. Lester (1995:79) stel dit soos volg: “Instead of keeping the finite hope connected to or in the context of ultimate hope in the character of God, a person can allow a finite hope to claim the status of ultimate hope. Earning the blessing of a parent, getting pregnant, finding a better job, or wanting the chemotherapy to be effective - these are appropriate goals in which a Christian could invest”.
- **Om leegheid in die gesig te staar** - Omdat ‘n mens begrens is, het ons talle vrae soos eensaamheid, betekenisloosheid en die dood. Lester (1995:80) stel dit soos volg: “Facing these questions is sometimes called facing ‘the void’, the absence of meaning, the seeming absence of transcendence. We know that facing the void is more likely to happen in the face of pain, suffering, and evil”. Indien persone dié leegheid in die gesig staar, kan hulle twee verskillende belewenisse hê: “Some

people encounter God. Christians believe that the Creator dwells even in this void. We may see in the void 'the face of God', the transcendent source of hope in the face of the existential questions find the void filled with nothingness. They are not able to see the face of God" (Lester 1995:80). Lester self verwys hier na Loder. Afhanklikheid van iets soos drank, chemiese stimulantens ens. kan maklik plaasvind, want die leegheid wat die persoon beleef, moet op een of ander manier gevul word, sodoende word hulle diensknegte van die "iets" wat hulle gebruik.

- **Negatiewe beelde van God** - Die eienskappe van God word verskillend deur mense beleef, en daarom skep dit dikwels probleme vir mense in nood. Mense kan baie negatief begin raak oor God self, of oor godsdiens in die algemeen en/of oor die kerk. Dit hang saam met die feit dat die Godsbeelde wat in hul koppe leef, inmekaar getuimel het. Uit hierdie chaos is dit moeilik om vir hulle self logiese antwoorde en verklarings te konstrueer. 'n Persoon in 'n krisis beleef baie keer dat God sy beloftes verbreek en nie geloofwaardig is nie.

Al bogenoemde bydraende faktore tot hopeloosheid speel 'n belangrike rol in die hele proses, voor, tydens en na die egskieding. Dié faktore raak al die betrokkenes en het verreikende gevolge in die egskiedingsmediasieproses, en moet daarom met die nodige takt en deernis hanteer word. Dit is veral die gemarginaliseerdes, soos die kinders en somtyds ook die vrou, wat van hierdie faktore wat hopeloosheid bevorder, bevry moet word. Binne die vertrouensverhouding van die narratiewe egskiedingsmediasie moet daar gepoog word om sáám tot sinvolle oplossings te kom, waar die hopeloosheid plek maak vir hoopvolheid.

5.9 Die ontginning van toekomstories

Dit is belangrik om in die egskiedingsituasie te fokus op die ontginning van nuwe toekomstories. Uit hierdie toekomstories is daar 'n redelike kans dat stories van hoop sinvol kan ontwikkel. Die gebruik van sekere gereedskap is egter noodsaaklik vir die

ontginning van die toekomstories in die mediasieproses. Die volgende drie gereedskapstukke kan sinvol in die proses aangewend word:

- **Die uitnodiging van toekomstories** - Dit is ongelooflik noodsaaklik dat daar van die begin in die pastorale gesprek, moeite gedoen word om sáám na toekomstories te soek wat kan help om die moontlikheid van hoop daar te stel. Lester (1995:107) stel dit soos volg: "We invite people to tell us the 'out there', as well as the 'back there' and the the 'right now'. We want them to tell us where they imagine they are going, what lies ahead, and what it is like in front of them. We want to know what they are hoping for or dreaming". In die gesprek is dit belangrik om hulle uit te nooi om stories wat in die toekoms geleë is, te ontgin. Hulle moet antisipeer of vooruit dink of wens ten opsigte van moontlike dinge wat in die toekoms kan gebeur. Volgens Lester (1995:108) is daar sekere vrae wat sinvol gevra kan word in hierdie situasie:

"What do you think life will be like for you in five years?

What do you anticipate if things do not change?

What will you do if?

What are you most worried about?

Tell me about your daydreams".

Bogenoemde vrae kan die persone aanmoedig om toekomstories oor familieledede, vriende of ander situasies in hul lewens te verwoord en daaroor te droom. Dit skep veral vir die persoon in die egskeidingsituasie nuwe ruimte waarbinne hulle weer kan droom en 'n toekoms vir hulself kan verbeeld.

- **Die opsporing en uitbreiding van toekomstories** - In die terapeutiese/navorsingsituasie is dit uiters noodsaaklik dat die terapeut/navorser moeite sal doen om onmoontlike toekomstories uit te snuffel en op te spoor. Dit is baie keer nie voor die hand liggend nie, en daarom moet daar moeite gedoen word om dit op te spoor en te ontgin. Die stories moet dan verder uitgebrei word. Dit is noodsaaklik om sinvolle vrae te vra in die situasie om hulle sodoende uit te nooi om

verder uit te brei oor die toekomsstories. Lester (1995:108) gee 'n paar voorbeelde van sinvolle vrae wat in die situasie gevra kan word:

"Tell me more about....

Suppose that

Where does your husband (wife, father, etc.) fit into that picture?

What will your health be like?

How would that be different if?"

Die terapeutiese doel met die uitnodiging en uitbreiding van die toekomsstories gedurende die egskedingsmediasieproses is: "To experience how persons project themselves into the future, to identify the specific content of their future stories, to assess the connection between their future stories and their circumstances and to discover whether their future stories are contributing to hopefulness or hopelessness" (Lester 1995:109).

- **Om die kontekstuele storie te hoor** - Om die toekomsstorie te hoor en te verstaan, is uiters belangrik. Daarmee saam moet daar ook na die groter narratief/verhaal geluister word om alles binne sekere perspektief te plaas. 'n Bewustheid moet geskep word vir die toekomsdimensie van die etiese, geslags, sosio ekonomiese, ekonomiese, geografiese en kulturele narratiewe, wat almal 'n rol speel binne die terapeutiese proses. Die persone moet in die terapeutiese proses gehelp word om saam tot 'n beter verstaan te kom van 'n groter narratief/verhaal wat 'n rol in die hele proses speel. Dit is veral in die egskedingsituasie belangrik dat daar in die mediasieproses spesifiek ruimte gelaat word om die konteks, asook die groter narratiewe beter te ontgin en te benut. Binne dié breë konteks kan 'n bepaalde storie beter verstaan en ingekleur word. Dit geld veral vir situasies waar daar minderjarige kinders in die egskedingsmediasiesituasie betrokke is. Deur hierdie gereedskapstuk reg te gebruik, kan die hele proses van egskeding en mediasie sinvol aan hulle verduidelik word en binne 'n groter prentjie geplaas word.

5.10 Strategieë vir die ontginning van toekomstories

In die helingsproses is dit noodsaaklik dat daar van sekere strategieë gebruik gemaak kan word, om sinvol tot die ontginning van toekomstories by te dra. Die volgende sewe strategieë kan meehelp om die hele proses te vergemaklik:

- **Die vertel van stories** - Dit is noodsaaklik dat die persone uitgenooi word om stories te vertel wat handel oor spesifieke gebeure in die toekoms. Hulle word uitgenooi om 'n problematiese storie in die toekoms te projekteer as 'n toekomsgerigte geleentheid. Nadat dit gebeur het, moet daar gepoog word om 'n storie te ontwikkel rondom die bepaalde geleentheid. Somtyds is dit makliker vir persone om deur middel van huiswerk iets neer te skryf in die vorm van 'n storie, wat hulle nie gewoonlik maklik sou verbaliseer nie. Persone kan ook gebruik maak van joernaal of dagboekinskrywings om sodoende by stories uit te kom.
- **Begeleidende verbeeldingsvlugte** - Omdat baie persone uiters konkreet en feitlik dink, is dit soms nodig om hulle te begelei om sinvolle verbeeldingsvlugte te onderneem om sodoende nuwe toekomstories te probeer ontgin. Lester (1995:111) sien die proses soos volg: "to take advantage of the human capacity for imagination and the ability to project pictures in 'the mind's eye'. The usual procedure is to invite the person to close his or her eyes and establish a meditative posture and attitude. When the person is relaxed, the pastoral caregiver structures a particular mental picture that moves the person into the content to be explored".
- **"Asof" gesprekke** - Dié strategie kan sinvol aangewend word deur mense toe te laat om verskillende moontlikhede te oorweeg en om te skakel in verbeeldingsvlugte wat gerig is op toekomstige scenarios. Dit moet as werklik beleef word ter wille van "let's suppose" gesprekke. Lester (1995:111) stel dit soos volg: "As if conversation bypasses the uncertainty of the moment and assumes certain possibilities that 'could' be true for the sake of wondering about how one's future story would take shape if certain events occurred. 'As if' conversation allows

consideration of potentially threatening events on the horizon. These tension producing events can be talked about with less anxiety when they are only possibilities and not actualities, when they are discussed in a 'let's suppose' context".

- **Drome** - Dit speel 'n belangrike rol in mense se verbeelding van hul toekomstories. Die inhoud van die drome is belangrik en daarom moet daar ag geslaan word op die simbole, metafore en beelde. Lester (1995:112) haal vir Bloch aan wat die volgende sê: "Taught us the importance of daydreams as a dimension of human experience in which the hoping process is often near the surface daydream is not studied in the same depth that nightdreams are researched, daydreams are the stuff from which future reality is constructed".
- **Vrye assosiasie** - Dit is 'n baie makliker strategie waardeur 'n persoon gehelp word om sy/haar gedagtes te verbaliseer. 'n Sekere woord, of spesiale gebeurtenis kan gebruik word om die persoon daarmee te help. Woorde soos toekoms, eendag, môre, as ek getroud is ens. kan gebruik word om die persoon te help om sekere gedagtes te verbaliseer oor die toekoms. Sekere gebeure soos Kersfees, jou vyftigste verjaarsdag, jou ideale man/vrou na die egskeiding, as ek weer gaan trou ens, is gebeure wat geassosieer word met positiewe of negatiewe dinge in die toekoms.
- **Beperk gesprekke tot die toekoms** - Persone hak partykeer vas by die verlede, of word ingeperk deur die hede, en het daarom probleme om die toekoms te ontgin en te benut. In sulke gesprekke is dit sinvol dat daar gefokus word op die toekoms. Lester (1995:114) stel dit soos volg: "Even when the future stories we uncover are frightening, the act of making them speakable seems to energize pastoral conversation at any level from supportive pastoral care to pastoral psychotherapy".

Bogenoemde strategieë moet veral sinvol aangewend word in die egskeidingsmediasieproses. Talle sessies is gewoonlik emosioneel baie gelaai, en moet daarom met die nodige sorg en takt hanteer word. Die strategieë skep die geleentheid en ruimte om juis op 'n hoogs emosionele vlak, en ten spyte van die trauma van die

egskeiding, te fokus op nuwe toekomsstories. Hierdie strategieë kan ook sinvol aangewend word om binne die mediasieproses nuwe stories van hoop te probeer skep en te ontwikkel.

5.11 Dekonstruksie as 'n belangrike hulpmiddel in die skep van hoop

Deur middel van dekonstruksie moet daar nuwe hoop geskep word. Dit is alleen moontlik indien die proses van dekonstruksie sinvol benut word. Die skep van nuwe toekomsstories en stories van hoop is ten nouste gekoppel aan die dekonstruksie van stories van mense in die egskeidingsituasie. Lester (1995:131-134) dui die volgende stappe aan in die dekonstruksieproses. Omdat dekonstruksie as sulks, reeds taamlik volledig behandel is in 'n vorige hoofstuk, gaan die stappe hier net genoem word:

- “The first step is to see that the future story is fully understood.
- The second step is to learn thoroughly the content from which the future story was constructed.
- The third step is to uncover the relevant data that *could* have been included in a particular future story, looking for the gaps in a persons perception of reality.
- Another part of the deconstruction process was our examination of differences in lifestyle between (the client) and his predecessors.”

5.12 Die “reframing” van toekomstories

Dit is een van die belangrikste hulpmiddels om stories van hoop wat op die toekoms gerig is, te konstrueer. Lester (1995:139) haal vir Capps aan wat dit soos volg stel: “‘Reframing’ is a concept from neuro-linguistic programming and family therapy theory. Frames of reference are those internal structures for understanding reality constructed through the narrative structuring process. These internal structures are the mind-sets, structures of reality, belief systems or cognitive maps (depending on one’s theoretical roots) that a person constructs to provide guidelines for turning events into personal stories. Frames of

reference are the core narratives that we use to put events in perspective and make sense out of life. To *reframe*, then, is to reshape one's perceptions, to change the cognitive sets by which one interprets an event or a relationship". Lester (1995:139) sê dan verder dat die terapeutiese proses, "reframing", nuttig is om persone te help om die volgende te bereik: "to rearrange the furniture and 'change the decorations' that make up a 'certain room' in their memory". Hierdie proses kan nuttig gebruik word in die mediasieproses waar al die partye en veral die kinders, anders moet begin dink rondom die toekoms en hul nuwe situasies.

5.13 Metodes vir die 'envisioning' van 'n nuwe toekoms

Stories beweeg altyd in 'n sekere rigting. In die terapeutiese/navorsingsituasie is dit noodsaaklik om by die vraag uit te kom "wat gebeur volgende?". Daar word gewoonlik in 'n sekere rigting beweeg en daarom sê Lester (1995:144): "Narrative directionality has three options: progressive, regressive, and stable. At any point a core narrative may be dominated by any one of these options. At other points, particularly in a period of transition or crisis, a life narrative may contain several of these narrative options". Hy onderskei vervolgens vyf metodes wat kan meehelp om progressiewe en hoopvolle toekomsstories te konstrueer.

- **Die vertel van stories** - Dié punt is reeds vantevore bespreek. Verskillende moontlikhede bestaan egter om 'n persoon uit te nooi om 'n progressiewe en 'n hoopvolle toekomsstorie te vertel. Die volgende stellings kan sinvol gebruik word:
 - "If your life was made into a wonderful movie with a happy ending, tell me what the last part of that movie would look like.
 - If you wrote me a letter in a few years and it was filled with good news about your life, what would the letter say?
 - If I read a story in the newspaper about some wonderful thing that happens to you next year, what would it be?" (Lester 1995:145).

- **Begeleidende verbeeldingsvlugte** - Bogenoemde is reeds bespreek en kan as 'n sinvolle metode aangewend word om progressiewe en hoopvolle toekomsstories te konstrueer.
- **“Asof” gesprekke** - Dit is ook reeds bespreek en kan in die terapeutiese proses aangewend word om vreesaanjaende en traumatiese gebeure, wat moontlike invloede op die toekoms kan hê, te ontmagtig.
- **Die verwydering van die probleem** - Dié metode kan sinvol gebruik word deur die toekoms sonder die probleem voor te stel en te verbeel, en te beskryf hoe dit dan lyk. Sekere “fast forward questions” kan gevra word om sodoende die persoon se toekomsprojeksies te omskryf, sonder dat die probleem in ag geneem word.
- **Die verbeelding van 'n wonderwerk** - Lester (1995:147) stel dit soos volg: “Human beings have always fantasized having the power to bring about a major change in life by waving a wand, saying the magic word, or finding a bottle with a genie who would grant three wishes. Steve de Shazer and his group take advantage of this desire for therapeutic purposes. They use what they call the ‘miracle question’ to spark fantasies about the future. They ask clients to imagine that they wake up one morning and find that their main problem is gone:
Your husband no longer uses alcohol.
You and Susan are remarried.
Your depression has completely lifted.
You weigh only 130 pounds.
No more conflict exists between you and your mother.”

Na die wonderverhale vra die navorser en medenavorsers wat dit beteken in die bepaalde situasie, konteks en hoe dit hulle lewens verander het.

5.14 Refleksie

Die narratiewe metafoor is 'n magtige navorsingsparadigma wat soos volg omskryf word deur Butler (2002:68):

“The glorious joy discovering we can learn to dance with our shadows, we can open the doors of the closets and invite the demons out in die light: the resentment, anger, guilt and shame. All these things are part of our story, all of them make us who we are today. Nothing is outside the creative writing skills of the Divine Author whose intention is to weave them into the plot and story line of our lives. Only in this way we can stop being victims and stop playing the lead role in our own life become an actor on your own stage and stop pushing the heavy stone”

Klein (2002:81) vind aansluiting by bogenoemde en sê dat die narratiewe paradigma juis op die volgende beginsels gegrond is:

- “People have within themselves the knowledge and the resources to create a preferred narrative and thus a new life.
- The problem is the problem and not the person. People have relationships with problems, but are not the problems themselves.
- People can become the primary authors of the stories of their own lives.
- The problems from which people seek help usually cause them to reach ‘thin’ conclusions or descriptions about their lives and relationships. Often these conclusions have encouraged them to consider themselves as the problem, dysfunctional or deficient in some way and this make it difficult for them to access their inner knowledge, competence, skills and abilities.
- The therapist, instead of being the quick fixer, problem solver, knower or expert, takes the active role of the respectful, curious, transparent, honest and subjective-integrity orientated facilitator who is working towards loosening the power of the dominant discourses we find in therapy models, strategies, in society and our culture.”

Moontlike stories van hoop is dus haalbaar in die pastorale narratiewe egskeidingsmediasieproses. Dié stories van hoop skep juis die ruimte vir die ontwikkeling van nuwe toekomsverhale wat dié hoop bevestig. Die kerk en die gemeenskap van gelowiges kan hier ‘n belangrike rol vervul om mede-verantwoordelikheid te aanvaar as die hoofrolspelers in die uitdeling van die Christelike hoop aan stukkende en getraumatiseerde

mense. Botha (2001b:154) stel dit soos volg: “Ons moet weer van die kerk ‘n plek van hoop maak waar gewone mense daarop ingestel is om dié gawe al meer uit te leef in ‘n hopelose wêreld. Die Bybel bevestig die gedagte deur daarop te wys dat hoop buite onself begin in God se karakter, want Hy is geloofwaardig, getrou en liefdevol. Ons kan dus ons hoop net op die Lewende God self vestig en dit ook van Hom kry.”

5.15 Die verhale van die navorser, medenavorsers en navorsingsliteratuur

Een van die mees uitstaande kenmerke van die narratiewe navorsing is juis om stories/verhale te hoor. In dié proses is die navorsers deel van die proses van storie-ontdekking en storie-ontwikkeling. Daar gaan gepoog word om ruimte te skep in die navorsing vir die verskillende verhale. Die verhale uit my empiriese navorsing speel ‘n groot rol in die verdere ontwikkeling asook by die klimaks en einde van die genoemde navorsingsproses. Ek maak dikwels gebruik van lang verbatim-aanhalings wat ‘n direkte gevolg is van die gesprekke tussen myself en die medenavorsers. Genoemde gesprekke sal in kursief (“*Italics*”) weergegee word. In my navorsing maak ek gebruik van verskillende stemme wat almal een gemeenskaplike deeler het. Al die medenavorsers in my navorsing was direk betrokke by ‘n egskeiding, hetsy as eggenoot, eggenote of as kind. In die navorsingsgesprekke gaan daar met sewe persone in gesprek getree word en sodoende gepoog word om by moontlike stories van hoop uit te kom. Die medenavorsers en ekself is die gespreksgenote in die navorsingsgesprekke. Ek het die volgende sewe medenavorsers gekies:

- **Wouter** – ‘n manlike medenavorser wat so te sê geskei was, soos hy self sê, net die handtekening het gekort en vandag steeds in dieselfde huwelik staan met nuwe stories van hoop.
- **Wanda** – ‘n vroulike medenavorser en vrou van Wouter.
- **Kallie** – ‘n predikant wat voltyds ‘n pastorale spreekkamer beman, self deur ‘n egskeiding is en ook optree as mediator.

- **Ben** – die een-en-twintigjarige jong man wat deel was van ‘n gesin met wie ek ‘n terapeutiese pad geloop het en bevoorreg was om al hul stories te kon deel.
- **July** – ‘n vroulike medenavorser wat deur ‘n baie moeilike egskedding is en wat ook bereid was dat daar met haar twee kinders gesprekke gevoer kon word om by hul stories as gemarginaliseerdes uit te kom.
- **Marie** – die sewentienjarige dogter van July
- **Lelanie** – die veertienjarige dogter van July

My navorsingsgesprekke saam met my medenavorsers sal soms breedvoerig en soms weer selektief aangehaal word met hul nodige goedkeuring. Geen afbreuk sal daardeur aan die verhaallyne, die waarheid en/of oorspronklikheid van die stories/verhale gedoen word nie. Sekere navorsingslyne sal getrek word en toepaslike inligting sal, waar nodig, van tyd tot tyd betrek word. Aan die einde van die proses sal ‘n aantal moontlik gedeelde diskoerse tussen die verskillende medenavorsers, verder aandag geniet.

Vir die doel van hierdie navorsing het ek sewe medenavorsers uit die spreekkamersituasie gekies. Dié spesifieke navorsingsgesprek wat volg, gaan ek vir duidelikheidshalwe meer volledig weergee. Die ander navorsingsgesprekke sal slegs kortliks, met enkele verwysings en toepaslike grepe weergegee word in die res van die hoofstuk.

- **Wouter** – ‘n manlike medenavorser wat so te sê geskei was, soos hy self sê, net die handtekening het gekort en vandag steeds in dieselfde huwelik staan met nuwe stories van hoop.
- **Wanda** – ‘n vroulike medenavorser en vrou van Wouter.

Die medenavorsers het my aanvanklik besoek na die dood van hul dogter Mattie. Na haar dood het die familie ernstige verhoudingsprobleme ontwikkel. Wanda die moeder, het ernstige emosionele probleme ondervind, aangesien die verhouding tussen haar en die ander twee kinders, Linda en Phillip dramaties versleg het en in ‘n konflikverhouding verander het. Die verhouding tussen Wouter die vader, Linda en Phillip was deurgaans ‘n

baie betrokke verhouding aangesien hy al sy aandag aan hulle gegee het tydens Mattie se siekte. Uit albei ouers se familie van oorsprong, is daar duidelike aanduidings wat hulleself aangedui het wat kon meehelp om die situasie te vererger.

Wouter is die enigste kind van sy ouers en aangesien sy vader op 'n vroeë leeftyd oorlede is, moes hy die vaderfiguur in die huishouding inneem. Dit het as jong seun baie verantwoordelikhede en laste op sy skouers geplaas, wat meegehelp het aan sy verantwoordelike optrede teenoor die twee kinders. Wanda was die enigste dogter saam met vier broers. Sy het grootgeword as 'n dogter wat baie bederf is en het altyd haar sin binne die familie van oorsprong gekry. Sy het ook 'n baie naby of oorbetrokke verhouding met haar ma gehad. Saam het hulle 'n span gevorm teenoor die broers en die pa, wat soms hewige konfliktsituasies laat ontstaan het. Die familie van oorsprong van Wanda en Wouter was oor die algemeen 'n baie goed gebalanseerde en tradisioneel godsdienstige een.

Wanda is op 22 jarige ouderdom getroud met Pieter en die huwelik is binne 'n jaar beeïndig. Uit dié kortstondige huwelik is Mattie gebore. Sy was skaars 'n maand oud toe hulle haar in die hospitaal opgeneem het met erge longinfeksie wat as cisticfibrosys gediagnoseer is. Die lewensverwagting van sulke pasiënte is gewoonlik baie laag. Mattie was een van die langsliewende sistiese fibrose pasiënte in Suid-Afrika. Sy het sewe jaar lank gelewe waartydens beide ouers, Wanda en die stiefpa Wouter by haar betrokke was. Die biologiese vader Pieter het heeltemal van die toneel verdwyn en haar afgeteken ten gunste van Wouter wat haar aangeneem het as sy eie kind. Sy en Wouter, haar kollega vir die afgelope drie jaar, het na haar egskeiding 'n ernstige verhouding aangeknoop. Hulle is kort daarna getroud. Wouter het vir Mattie as sy eie dogter aanvaar en was ook baie betrokke by haar mediese versorging tydens haar siekte en hospitalisasie oor die jare. Intussen is daar twee ander kinders uit die huwelik gebore, naamlik Linda en Phillip. Die verhoudingsprobleme en konfliktsituasies is suksesvol hanteer en die hele gesin het terapeuties baat gevind by die gesprekke.

Hulle het nou aangemeld vir egskeidingsmediasie. Wanda en Wouter se verhouding het 'n laagtepunt bereik aangesien albei nog nie die dood van Mattie verwerk het nie. Hulle het die afgelope sewe jaar nooit daaroor gepraat nie. Wanda was oortuig daarvan dat sy nie verder met die huwelik kon voortgaan nie aangesien daar geen emosionele binding tussen hulle was nie. Die doel van hul besoek was om deur middel van egskeidingsmediasie, op so 'n verantwoordelike wyse moontlik, tot 'n egskeiding oor te gaan. Die volgende vier gesprekke is spesifiek gewy aan die opstel van 'n skikking asook die emosionele hantering van die egskeiding. Albei partye, asook die kinders, is in die proses betrek.

Nadat alles gefinaliseer is, maar voordat die prokureur die dagvaardiging op Wouter bedien het, het hulle gevra dat daar net vir oulaas na 'n paar sake gekyk moet word. Dit het die deur oopgelaat en vir hulle die geleentheid gebied om vir die eerste keer oor hul emosies rondom die groot verlies van hul kind te praat.

As navorser het ek hulle as medenavorsers hanteer wat die “experts” was. Uit 'n posisie van “not knowing”/“decentred”, het ons saam na hul stories gaan kyk. Ons het ooreengekom om as 'n reflekerende span te funksioneer waarin eers Wanda en daarna Wouter die geleentheid kry om hul stories te vertel. In die reflekerende span sou ek en Wouter eers luister na Wanda se storie waarna ons twee daarvoor sou reflekteer teenoor haar. Daarna sou die proses in omgekeerde volgorde herhaal word.

Wanda het die storie, waarvan die belewenis van die oomblikke van die dood 'n dominante diskoers was, op die tafel geplaas. Sy het in detail vertel wat dit vir haar beteken het: “Voor Mattie se dood was ek in my roetine van medisyne, dokters, hospitale ens. Ons het egter soos gewoonlik, by die see gaan vakansie hou. Sy het 'n koors begin ontwikkel en ons kon dit nie gebreek kry nie. Ek het by haar geslaap en haar versorg, maar sy het sieker geword. Ek het haar op my skoot getel en die hele nag regop gesit totdat sy die volgende oggend by die dokter kon uitkom. Dit was vir my soos 'n normale keer wat sy hospitaal toe moes gaan. Dit het die Woensdag en Donderdag goed gegaan en skielik het sy teen Vrydag opgehou eet. Teen Saterdag het hulle ekstra chirurge ingekry om 'n pyp in

die slagaar in haar keel tot in die maag af te sit om sodoende voedsel in te laat. Ek het haar die hele tyd opgepas en die dokters en susters het later daarop aangedring dat ek moet slaap. Ek het egter wakker gebly en sy het deurentyd versoek dat ek vir haar “die Here is my Herder” moet sing. So het ek die nag omgesing. Teen Sondag het hulle haar morfien begin spuit en ek was steeds seker dat sy gesond sou word. Sy het met my gepraat en gesê: “Mamma, ek gaan nie so oud raak soos oumagroot nie, my lewe hierbinne is kort.” Ek het haar gevra wat sy bedoel en sy het vir my gesê: “Mamma, ek gaan doodgaan, maar jy moenie huil nie.” Op daardie stadium het ek heeltemal van my kop afgeraak, want wat weet ‘n kind van sewe van die dood. Ek het die dokters laat kom en hulle het almal bevestig dat sy weer beter sal word. Hulle het steeds vir haar morfien gegee en as sy wakker geword het, was sy aggressief en het by geleentheid met haar vuus op die tafel geslaan en gesê: “Here help my, Here God help my.” Sy het altyd van Liewe Jesus of Jesus gepraat maar nooit van God nie. Ek het as ‘n liefdevolle en getroue ma by haar bly waak. Wouter het ook na werk en in die nag daar kom sit, maar nooit iets gesê nie. Teen Dinsdag het my tannie my eenkant toe geroep en met my gepraat. Sy het gesê dat ek vir Mattie terughou en daarom wil sy nie laat gaan en sterf nie. Dit het baie skuldgevoelens by my laat ontstaan. Teen sewe-uur die aand het sy baie swaar begin asemhaal. Ek het by haar gekniel en gesê dat ek gereed is om haar te laat gaan. Sy was toe reeds in ‘n koma. As sy my kon hoor, kan sy maar gaan, want ek is reg. Ek dink vandag geensins dat ek besef wat ek gedoen het nie. Teen die oggend 02h40 moes ek kleedkamer toe gaan. Ek was letterlik vir ‘n paar minute weg. Vir sewe dae was ek die hele dag by haar. Toe ek in die kamer terugstap, het sy so pas gesterf. Vir sewe dae het ek by haar gewaak en toe sy gaan, was ek nie daar nie. Wouter was daar en ek was eintlik so jaloers want hy kon dit beleef maar ek het dit gemis. Ek was verlig omdat sy nie meer gesukkel het om asem te haal nie. Wouter het baie gehuil maar ek was stil, daar het nie ‘n traan gevloei nie.”

Baie trane het tussen Wouter en Wanda gevloei by die aanhoor van wat die storie vir haar beteken het. Ons het gewonder hoe sy die skuldgevoelens al die jare hanteer het. Die skuldgevoelens is ge-eksternaliseer want dit was volgens haar die groot probleem. Ons

het gewonder of sy nie hierdie probleem 'n naam moet gee nie. In haar terugvoer het sy bevestig dat die skuldgevoelens haar die afgelope sewe jaar so bedreig het dat sy nagmerries gekry het en dat dit altyd by haar was. Sy het dit 'n naam gegee: “wampier”, iets wat die hele tyd aan jou wil suig, jou wil doodmaak, bedreig, seermaak en vernietig. Die persoon en die probleem is dus van mekaar geskei. Ons het ook probeer vasstel wat die invloed van die probleem op haar lewe was en is. Dit het haar laat twyfel in haarself, haar moederskap en vrouwees laat bevraagteken, haar ouers laat verwyrt vir die genetiese defek wat sy aan haar kind oorgedra het ens. Wouter het vertel hoe 'n wonderlike ma sy vir die kinders was en is. Sy gee om, doen so baie vir die kinders, is toegewyd, liefvallig en gee altyd drukkies en liefde. Ek wou by hom weet wat hy dink hoe dit vir haar 'n probleem geword het. Sy het altyd geglo dat Mattie gesond gaan word en dat die Here sal sorg vir hul behoeftes. Die dood en die skuldgevoelens het haar diepste menswees aangeraak want sy het gesê: “Hoekom doen God dit aan ons?” Sy wou nie praat nie. “As Hy Lasarus opgewek het, kon Hy my kind opgewek het”, het sy geglo. Die probleem het hulle as gesin begin vernietig. Die probleem is in detail hanteer in die volgende sessies.

Wouter se verhaal het Wanda se “sterk wees” as dominante diskoers gehad. Hy het verder vertel: “Toe sy opgeneem is, was die laaste ding wat deur my kop gegaan het, dat dit die laaste keer was dat sy opgeneem sou word. Die laaste aand was daar min mense in die saaltjie waar sy gelê het. Ek het so om en by 12h00 by haar gaan sit en met haar hand in myne tussen slaap en wakker gedryf. Sy het 'n monitor aan haar toon gehad wat die suurstofpersentasie in die bloed geneem het wat dan en wan 'n alarm laat afgaan het as gevolg van die lae suurstofinhoud. Soms het hy afgegaan as sy beweeg want dan het dit nie mooi kontak gemaak nie. Indien ek dit mooi vasgedruk het, was dit weer stil. In die vroeë oggendure, ongeveer 03h00, het dit weer afgegaan en kon ek dit nie stilkry nie. Eers toe ek opkyk en haar gesiggie sien en sien hoe sy snak na haar asem, en die snakke al hoe langer uitmekaar en dieper word, het ek besef hier is nou moeilikheid. Van daar af, wat gevoel het soos 'n ewigheid, na so ongeveer 15 minute, het sy opgehou asemhaal. Ek het nie geweet wat om te doen nie. Ek het gevoel ek moet iets doen, maar nie geweet wat nie. Ek was nie op daardie stadium bewus dat Wanda nie in die saal was nie, dit het

ek eers later gehoor. Sy was saam met haar moeder in die saal langsaan want sy het die hele week tot in die vroeë oggendure by Mattie gewaak. Toe sy in die saal inkom, het ek opgemerk dat sy nie huil nie en ek het gewens dat ek ook so sterk kan wees. Sy was altyd sterk. Min het ek geweet sy was binne-in, in een miljoen stukke gebreek. Die hospitaalpredikant het ingekom en 'n gebed gedoen. Ek het uit die saal gestap en Mattie se slaapklere gevat en in my baadjiesak gedruk. Ek het so gehuil en het verlore en magteloos gevoel. Ek het myself verkwalik omdat ek nie agterna gehardloop het toe hulle haar op die trollie uitstoot en aangedring het op hart/longmasjiene en al daardie tipe van behandelinge nie....”

By Wouter was een van die dominante diskoerse “om sterk te wees” want Wanda was sterk. Volgens homself was dit die probleem wat hanteer moes word. Hyself het die probleem 'n naam gegee naamlik “magic”. Hy kon nie so wees nie en daarom het dit elke keer in konfliktsituasies na vore gekom. Na aanleiding van sekere vrae is “plotting” van die probleem gedoen. Die volgende vrae het meegehelp om die probleem “magic” te dekonstrueer - 'n soeke na wat nie gesê word nie, deur wat wel gesê is:

- Hoe beïnvloed die probleem die lewens van die ander gesinslede?
- Hoe beïnvloed die probleem jou gedagtes oor jouself?
- Watter beeld reflekteer die probleem oor jou ouerskap?
- Watter gevolgtrekkings het jy oor jou vaderskap/eggenootskap begin maak?

Tydens die volgende gesprekke het ons begin om 'n alternatiewe storie te ontwikkel. Albei partye het gesê dat sekere dinge tog reg en goed verloop het binne die huwelik- en gesinsverband. Hulle het geleenthede geïdentifiseer waar een of albei tog 'n positiewe verskil teenoor mekaar gemaak het, asook teenoor die ander kinders. Mettertyd het hulle begin weerstand/teenkating toon teen die probleemdiskoerse soos reeds aangedui. Die ontrafeling van die gebeure (landscape of action) asook die lei tot 'n skuif in identiteit (landscape of identity) het daartoe meegehelp dat hulle hulleself in mekaar se stories kon ontdek. Dié alternatiewe stories het nuwe entoesiasme meegebring. Die internalisering

van die uitkoms het meegehelp in die “re-storying” en “re-framing” van ‘n nuwe verhaal. Die feit dat hulle dit kon regkry om mekaar te vind ten spyte van die probleme, was deel van die suksesverhaal. Saam kon hulle eienaarskap vir die suksesverhaal aanvaar. Om hul huwelik te “re-claim” moes hulle ‘n “audience” verkry om te vertel wat hulle omtrent hulleself, mekaar en die kinders ontdek het. Deur die positiewe hantering van die probleem (eksternalisering) en die hernude toewyding het hulle outeurskap van hul eie lewenstories oorgeneem om sodoende ‘n nuwe storie saam te skrywe. ‘n Storie van hoop het nou begin ontwikkel In die opvolgssessies twee maande gelede, het hierdie stories van hoop nog verder ontwikkel en hulle as familie so aanmekaar verbind, dat hulle op ‘n toekoms wat oop voor hulle lê, kan fokus

God se betrokkenheid, asook hul gewaarwording en beleving van hoop vanuit ‘n hopelose situasie het nuwe moontlikhede aan hulleself, mekaar en gesinslewe gestel. ‘n Egskeiding, wat beslis sou plaasvind indien hulle direk na prokureurs sou gaan, is dus afgewend en huweliksgroei het begin plaasvind.

- **KALLIE – ‘n predikant wat voltyds ‘n pastorale spreekkamer beman, self deur ‘n egskeiding is en ook optree as mediator.**

Jan: Vertel my die storie van desperaatstraat in jou lewe.

Kallie:

Op ‘n stadium in my lewe het ek op ‘n punt gekom wat ek graag DESPERAATSTRAAT wil noem. Dit is nou daardie punt waar al jou maklike antwoorde op moeilike vrae nie meer sin en saak maak nie. Daar waar jy omsingel word deur vraagtekens en gekonfronteer word met jou eie totale magteloosheid en onvermoeë om die gedagtes en weë van die almagtige God te verstaan. Dit bring jou op ‘n punt dat jy met ‘n roggelkreet moet uitbulder: “Ek kan nie meer nie!” Vir ‘n Predikant om op daardie punt te kom, vat nogals baie, want sien, ons is geleer om andere by te staan wanneer hulle in die noutes sou land. Maar, inderdaad is dit ‘n perd van ‘n totale ander kleur die dag as die seer voor jou deur

kom parkeer. Dis dan wat jy so die indraai vat van die doodloopstraat genaamd, DESPERAATSTRAAT.

Juis in die tyd, toe ek oorweldig is deur die donkerste nag in my lewe het iemand my die staaltjie vertel van die Chinese palm. Hy't gesê jy vat so 'n ongeveer tien sentimeter lange stiggie van die Chinese palm en dan plant jy dit. Vir drie jaar hou jy dan aan om die stiggie nat te gooi. Al wat gebeur, is dat hierdie stiggie al meer onder die skroeiende son verskrompel. Menige mens sou dan besluit om dit maar liever uit te haal. Die wat egter weet van Chinese palm sal rustig aanhou om maar nat te gooi. Na drie jaar, asof uit die dood, begin hierdie stiggie dan groei. Binne 3 maande groei dit dan so ongeveer 10 meter hoog! Wat sou jy dink het in die voorafgaande drie jaar gebeur? Dit het 'n wortelstelsel ontwikkel wat so diep en vas verankerd is in die grond dat selfs tifoönwinde nie die rietskraal palm met die klos blare aan die bo-kant kan omwaai nie! Kom stap saam met my so 'n ent terug op die pad wat was, gister se pad en dan vertel ek jou meer van DESPERAATSTRAAT.

Jan: Die pad wat jy al geloop het, het seker 'n paar kinkels in gehad – vertel my meer daarvan.

Kallie:

Die pad begin daar doer aan die vale kant van die Vrystaat. Dis daar waar die son van God se genade die eerste keer oor my menswees opgekom het. Vandaar het die pad so 'n draai loop maak na die stowwerige deel van die Vrystaat en toe koers gekry in die rigting van die groener kant van die Vrystaat en toe tot stilstand gekom. Dit is hier waar hulle 'n kopsku hings probeer inbreek het, deur hom te leer van al daardie dinge waarvan ek en jy vandag nou so bittermin onthou – SKOOL! Met die toom in die hand was daar 'n wonderlike godvresende pa en ma. Modelmense van hul tyd, maar onder hul hand was daar 'n hings wat net gewag het vir die regte geleentheid om uit te breek en sy eie koers te kry. In daardie tyd is kinders nog net gesien en nie gehoor nie, hulle is gesê en nie gevra nie! Nou weet jy mos party kinders kan gesê word en hulle glo, andere weer wil nie weet van gesê word nie, hulle wil loop sien. Duidelik het ek in die laaste kategorie geval. Toe die kans hom dus voordoën op Universiteit het ek met 'n passie weggebreek wat die

hoenders agteruit laat vlieg het. Dit alles terwyl ek besig was om Teologie te studeer. Jy sien ek was besig om die model “Cremora christen” te word: “It’s not inside, it’s on top!” Ek kon vir jou vertel van wat Barth, Berkhouwer, Bavinck en span te sê het oor die Bybel maar van ‘n persoonlike verhouding met Jesus Christus was daar nie sprake nie! Hulle sê mos die verskil tussen hemel en hel is so ongeveer 30 sentimeter. Die afstand tussen jou kop en jou hart !

Jan: Jy praat van jou geloof en die afstand tussen jou kop en jou hart, wat het daar gebeur?

Kallie:

As jy hom geken het, sou jy hom al so in my vertel gehoor het. Dit is nou die man wat deur God gebruik is om ‘n ampse Dominees se kop te swaai, genaamd, Louis Malherbe. Soos Job, het ek God ook leer ken op grond van hoorsê. Mamma en Pappa het my kleintyd van Hom vertel, so ook Onderwysers, Predikante, Professore en oral waar jy gekom het is daar van Hom vertel. Wat dalk die draai gebring het was dat Louis nie net maar vertel het nie maar Hom GELEEF het waarvan hy vertel het. So kom ‘n Tokkelok toe tot bekering! Intussen het die Here toe die ampse halwe mens kom hele mens maak deur vir hom ‘n ander helfte te gee in die persoon van ‘n wonderlike vrou met die naam: Lien.

Jan: As reisiger op hierdie nuwe pad, watter voorbeelde kan jy gebruik van hoe die Here jou op ‘n ander manier begin gebruik het?

Kallie:

Vandaar het God ons toe gevat so via 1 Valskermbataljon tot in die bediening op ‘n klein plattelandse dorpie. As ‘n mens so ampse met die een voet in die hel was terwyl jy geglo het dat jy met alles “geboek” was in die hemel, dan wil jy met alles in jou keer dat ander mense dalk net dieselfde fout kan maak as jy. Daardie fout, van dink jy is reg terwyl jy eintlik heeltemal weg is! Met die passie van ‘n Paulus het ons die bediening ingestorm en probeer om almal te bekeer. Ai weet jy, as mens toe darem net van beter geweet het. Iemand het eendag gepas opgemerk dat geen Dominee/Pastoor toegelaat moet word om

langer as twee jaar in sy eerste gemeente te bly nie want hy maak in daardie twee jaar al die foute waarvan hy in sewe jaar geleer is! Skaars was ons op pad toe ons hemelse Vader besluit het om die verwoede ywer en passie te temper. Nog altyd het ek geglo dat solank daar nog 'n asemple in 'n gesonde lyf is, dan kan jy die lewe veg. Juis toe kom vat die Vader 'n jong Saulus aan en maak van hom 'n Paulus.

Jan: Vertel my van die grondpad en seer in jou lewe.

Kallie:

Topfiks, speel ek die dag tennis toe daar ewe skielik 'n olifant homself tuis kom maak hier op my bors – 'n massiewe hartaanval. So vind hulle toe uit my bloed cholesterol is 12.5 terwyl dit 5.7 moes wees. Oorgeërfde hiper-cholesterolemie noem hulle dit in geleerde vakkundige taal. Hulle het toe so binne-aars die are oopgemaak met Angioplastie en gesê ek moet maar wegbly van alle geiligeite en vetterige kosse. Skaars was ons terug van siekverlof toe ons jongste dogtertjie gebore is. Drie maande na die hartaanval. 'n Dag of wat na haar geboorte is daar 'n biopsie gedoen op 'n knop in Lien se nek en is sy gediagnoseer met Limfoomkanker (Hodgekins). Dit was 'n gesig wat 'n mens nooit sal vergeet nie. Met 'n piepklein, nuwe lewetjie in haar arms het Lien my vertel van die doodsvonnis van Kanker wat oor haar lewe uitgespreek is! My bene kon nie meer hou nie en het so bewerig onder my gevou! Nadat die skokgolwe gaan lê het, het ek heel vroom soos 'n Job gesê: “Die Here het gegee en die Here het geneem. Prys die Naam van die Here.” (Job 1:21) Vir 'n jaar lank het Lien toe chemoterapie gekry, waarna sy toe in remissie (skoon) was. Hierna het sy 'n miskraam gehad en toe het die kanker aan die ander hervat! Om die kersie op die koek te sit is ons bankrot verklaar 'n ruk na die tweede keer se diagnose.

Soos 'n digte mis het die donkerte oor my menswees ingerol want skielik het ek nie meer verstaan nie. Al daardie maklike antwoorde wat jy so maklik op die moeilike vrae van ander gegee het, het ewe skielik nie meer sin gemaak nie. Dan was daar ook nog die felle veroordelings antwoorde van mense. “Die dinge gebeur omdat daar nog sonde in julle lewe is!” en “Julle geloof is nog nie sterk genoeg nie!” en ... “Onthou, die Here tugtig die

wat Hy liefhet!” Ek glo dat ons as kinders van die Here soos Job se vriende soms meer skade aanrig en verwarring veroorsaak met ons goed bedoelde raad as wat ons ooit kan dink of verstaan! Job se vriende het goed weggespring. Hoor hoe hanteer hulle aanvanklik sy seer: “Toe hulle hom op ‘n afstand sien, het hulle hom eers nie herken nie. Daarna het hulle hardop begin huil, hulle klere geskeur en stof in die lug en op hulle koppe gegooi. Sewe dae en sewe nagte lank het hulle op die grond by hom gesit sonder om ‘n woord met hom te praat, want hulle het gesien dat sy smart baie groot is.” (Job 2:12,13) As ons tog net kan leer dat al wat God van ons verwag, is om net daar te wees vir mekaar en om net te sê wat Hy wil hê ek moet sê. Dan moet die sê ook so in liefde geweek wees dat dit soos salf op die wonde sal wees.

Jan: Hoe voel dit as ‘n dominee moedeloos raak en hoe het jy dit hanteer?

Kallie:

Hierdie dominees se kop het toe so ernstig aan die raas gegaan dat hy nie meer reguit kon dink nie! Niks wat ek geleer is, en al die baie boeke wat oor seer geskryf is, en wat mense oor seer gesê het, het meer sin gemaak nie. Om die waarheid te sê selfs God en geloof het nie meer sin gemaak nie. Ek kon nie meer Bybel lees en bid nie, so kwaad was ek vir God! Dit alles terwyl jy Sondag na Sondag op die kansel moet staan en vir mense moet vertel van hierdie wonderlike God waarin ons glo, terwyl jy dit self nie eers meer kan glo nie!

So het ek gekom op ‘n punt dat ek nie meer verder kon gaan nie en het ek vir die Here gesê dat Hy nou maar moet wys waarmee Hy besig is anders kan ek nie meer sin sien daarin om so aan te gaan nie. Dit is mos nou juis wanneer ons op daardie punt kom dat ons moet erken; “ek kan nie meer nie!” dat God ingryp om in ons swakheid Sy krag te volbring! Dis wanneer ons wegkyk van mense, dinge en ons idees oor dinge, om met ‘n oop gemoed na Hom te begin soek wat die Waarheid is dat Hy ons oortuig van wat Sy waarheid is. So het God my na Sy Woord toe gevat en so vêr soos wat ek gelees het, het ek net gelees van woestyne . Dit was Abraham, Josef, Dawid en selfs Jesus! Ewe skielik het dit begin deurbreek! God stroop mense van alles en almal om hulle en vat hulle dan

woestyn toe om daar te ontdek wie hulle is maar bo alles, wie Hy is ! In hierdie tyd het God begin om Homself aan my te openbaar wat my hele dunk van Hom en my verhouding met Hom radikaal verander het. Hy het my kom oortuig deur Sy Gees dat ek Hom nie kan inperk met my “gesonde verstand” nie! Verder het Hy kom oortuig dat Hy God is en dat NIKS vir Hom onmoontlik is nie.

Jan: Soms moet jy soek na goud Het jy so 'n stukkie ontdek?

Kallie:

In hierdie tyd het iemand so 'n juweel uit God se hart aangegee. Sy het gesê; “Laat God toe om God te wees!” Ietwat uit die veld geslaan het ek gevra; “Nou hoe bedoel jy dan nou?” Sy het gevra; “As Lien vandag sou sterf, dink jy sy sou hemel toe gaan?” waarop ek geantwoord het; “Verseker!” Hierop het sy gevra; “Dink jy die hemel gaan 'n beter plek wees as die aarde?” Ek het geantwoord; “Baaaaaie beter!” Toe vra sy my; “Is dit dan nie so 'n bietjie selfsugtig om haar by jou en die kinders te wil hou nie?” “Sjoe, ek het nog nooit so daaraan gedink nie!” het ek geantwoord. Sy gaan toe verder en sê; “Maar dit sal ook darem baie lekker wees as God haar vir julle spaar!” “Inderdaad!” het ek geantwoord. Sy vra toe; “Nou wat kies jy?” Nadat ek 'n hele ruk hieroor gedink het, moes ek antwoord; “Ek weet nie!” Toe sê sy; “Nou laat God toe om God te wees! Hy weet presies wat die beste is vir almal van julle en net soos wat jy as pappa niks minder as net die beste vir jou kinders wil gee nie, weet God presies ook wat is die beste vir julle!” Met trane in my oë het ek gesê; “Dankie Here dat ek nou Lien vir U kan teruggee, want dit is U wat haar vir my gegee het. U weet wat is die beste en nou weet ek dat wat U ook al besluit SAL die beste ook vir my wees.” Jy sien dit is in die noutes van die lewe dat ons geloof voete kry! Dit is wanneer jy worstel met God soos 'n Jakob by die Jaboksdrif dat jy nooit as dieselfde mense daar sal weggaan nie. Jy gaan altyd met 'n hunk weg! Soos Job kan jy dan ook nie anders as om te sê; “Tot nou toe het ek net gehoor wat mense van U sê, maar nou het ek U self gesien” (Van aangesig tot aangesig – Job 42:6)

Jan: Wat het jy uit jou moedeloosheid en hopeloosheid geleer?

Kallie:

Eendag het iemand na my gekom en vir my gevra; "Is jy op die plek waar God wil hê jy moet wees?" So in my stilligheid het ek gedink dat dit darem nou 'n baie dom vraag was om vir 'n dominees te vra! Ek is dan voltyds in die bediening, hoe kan ek dan anders as om binne die wil van God te wees. Die Heilige Gees het egter 'n onrustigheid op my lyf laat groei en ons het begin om die wil van die Here vir ons verdere bediening te soek. Die Here het baie duidelik op wonderbare wyses vir ons kom bewys dat Hy wil hê dat ek voltyds in berading moet gaan. Ek moes vanuit die seer wat ek op my vel gevoel het ander mense met hulle seer gaan help. 'n "Wounded healer" word. Dit was so reg in lyn met waarmee ek besig was, want op daardie stadium was ek juis besig om verder in berading te studeer. Die ander deel was egter 'n totale verrassing! Ek moes weer begin sing. Nog nooit in my lewe het ek begeer en geaspireer om te sing nie. Op Universiteit tydens my studiejare moes ek op kort kennisgewing by 'n baie groot geleentheid sing. Toe ek by vers 2 kom was ek daar maar nie vers 2 nie - Ek het my woorde vergeet! Daar het ek myself belowe dat ek NOOIT weer voor mense in die openbaar sou sing nie. Vir 12 jaar het ek opgehou sing. Ek het op ALLE moontlike maniere probeer om my daaruit te wikkkel maar God het weereens net oortuig dat dit wel Sy wil is en Hy het waenhuideure oopgemaak as bevestiging van hierdie roeping op ons lewens. Na agt jaar in die gemeentebediening het ons verhuis na 'n groter plattelandse dorp waar ek 'n Pastorale Spreekkamer begin het en by 'n Psigiatrisiese hospitaal as deel van 'n professionele span gewerk het. Intussen is ek 'n kontrak aangebied deur 'n groot platemaatskappy en is die eerste CD gesny.

Jan: Watter interessante dinge het toe oor jou pad gekom?

Kallie:

'n Maand na die vrystelling van die eerste CD het ek 'n drie-vat-hartomleiding ondergaan. Dit was vir my onverstaanbaar. Ek het nie gevra en begeer om 'n CD te maak nie! Hoekom moes dit gebeur na al die inspanning om die CD te laat maak? In daardie intensiewe eenheid het Vader God weer Sy hart kom openbaar. Hy het vir my kom wys dat Hy 'n jaloerse God is en dat Hy Sy eer met niemand deel nie! Ook tydens optredes en alles waarvoor Hy my in die toekoms gaan gebruik moet Hy die eer kry!!! Ons is maar net

die instrumente waardeur Hy Homself aan die wêreld wil openbaar vir wie HY IS! Die Heilige Gees het dit ook op my hart kom lê om liedere te komponeer. Siende dat my musikale vermoë bykans nul was, kon ek dit nie verstaan nie! Ek het my bes probeer maar niks het gebeur nie, tot op 'n punt dat die Gees my kom wys het dat ek te hard probeer. Dit gaan nie oor wat ek en jy kan nie maar wat God deur ons tot stand wil bring. Toe ek dit besef en myself net aanbied as beskikbare en gewillige instrument waardeur Hy kan doen wat Hy wil, het die dinge begin gebeur! Na vier jaar se verblyf in die groter plattelandse dorp het die Here ons, letterlik swart op wit gelei om na Gauteng te verhuis. Sedert Desember 1999 het ons toe Gautengelenge geword. Tans bedryf ek 'n voltydse Pastorale Spreekkamer, is vryskut-aanbieder by 'n radiostasie en bied landswyd seminare in gemeentes aan, bedien met Woord en Sang die evangelie oor alle kerkgrense heen en sedertdien is nog drie CD's vrygestel.

Jan: Wat nou van die pad vorentoe?

Kallie:

Na die hartaanval het ek permanente hartskade gehad. Die Vader het my egter oortuig dat ek weer moet begin oefen en deur die genade van die Here kon ek in 1993 en 1996 die Comrades-marathon suksesvol voltooi! In Sy Goddelike welbehag het God Lien vir ons teruggegee en sy is nou al vir meer as nege jaar in remissie (skoon/gesond). As dit die Heer se wil is, beplan ons om Junie/Julie te gaan optree in Engeland, Amerika en Kanada. Bid saam met ons ook dat God hierdie onderneming ryklik sal seën en voor ons sal uittrek en die paaie gelyk sal maak.

Jan: Hierdie is waarlik 'n storie van hoop!

Kallie:

Ja, ons eindig waar ons begin het. Die wonderlikste wete vir elke mens in die noutes is die vaste sekerheid dat hoewel ons nie altyd kan verstaan waarmee God besig is nie, kan ons weet dat Hy presies weet waarmee Hy in liefde besig is. In en deur alles is Hy in die noutes altyd besig om ons net dieper te anker in Jesus as die rots en tegelykertyd is Hy ook besig om ons toe te rus om net al hoe meer en beter diensbaar te wees tot Sy eer!

Breek Sy pottebakkershande die kruik oop, soos wat Hy ons van onself stroop sodat Jesus as die skat net al hoe meer sigbaar kan word. GEEN groei is ooit maklik nie maar sonder groei kan daar ook nie vrug wees nie! Mag die gebarste erdekruik dan net al hoe minder word sodat die skat binne al hoe meer sigbaar sal kan word!

Uit hierdie gesprek met Kallie het hy die volgende momente as stories van hoop uitgelig:

- Sy herstel na hartaanval (Comrades)
- Lien se volkome herstel na kanker
- Sy herstel na hartomleiding
- 'n Lewe na die gemeentebediening in afhanklikheid van God
- Sy vier CD's

Ek het ook gevra dat Kallie vir my een besondere storie van hoop as mediator sal vertel vanuit 'n egskeidingsituasie. Hier volg 'n kriptiese weergawe van die storie:

Die kliënt het presenteer met engtevrees in 'n baie ernstige graad, tot so 'n mate dat hy nie in 'n vertrek kon sit met toe vensters of in 'n motor kon ry as die vensters nie oop was nie. Duidelik 'n major Clausterfobiese reaksie. Dit het gedreig om die huwelik te vernietig en daarom het hulle vir hulp gekom.

Nadat daar breedvoerig geluister is na die behandelingsprosedures waardeur die kliënt al is, is begin om 'n gedetailleerde weergawe van sy lewenstorie te rekonstrueer. Oënskynlik was daar GEEN definitiewe aanduiders in sy storie van die onderliggende oorsaaklike faktore tot die toestand nie.

Na raadpleging van ALLE moontlike bronne en menige gesprekke met ander professionele persone kon die ondeliggende oorsaak van die toestand nog steeds nie vasgestel word nie. Uit een van die gesprekke het dit duidelik geblyk dat daar 'n besondere noue band tussen hom en sy ma was. Hy is onder meer ook gevra om met sy ma haar belewenis van

haar, swangerskap met hom, asook die geboorteproses deur te werk. Met die deurwerk hiervan het daar baie groot deurbrake gekom.

Sy moeder het hom vertel hoe sy op agt maande met sy swangerskap in kraam gegaan het. Hulle het op 'n plaas gewoon ongeveer 30km. vanaf die naaste dorp. Sy pa was met besigheid weg toe sy ma in kraam gegaan het. Teen die tyd dat die bediendes die buurman kon opspoor, het haar water reeds gebreek en was sy vol in kraam hoewel sy nog nie ten volle ontsluit was nie. Hy is dus letterlik met elke kontraksie stukkie vir stukkie dood gedruk. Dit het baie duidelik geblyk die oorsprong van die engtevrees te wees.

Die onderliggende dinamika van die toestand is aan die kliënt verduidelik. Daarna is die kliënt begelei tot insig in sy vrese, gehelp om snellers te identifiseer, nuwe gedagteprosesse te formuleer en om dan die daaropvolgende emosionele reaksie/belewenis op 'n verantwoordelike en gepaste wyse te hanteer. Die huwelik het sodanig herstel dat dit as een van dié stories van hoop in my spreekkamersituasie beskou kan word.

Met verloop van tyd het die kliënt sodanig gestabiliseer dat hy sy emosies en vrese op gepaste funksionele wyse kon hanteer.

As medenavorser en mediator kon Kallie sinvol aan die navorsingsproses en gesprekke deelneem. Deur die loop van ons gesprekke het ek 'n tiental vrae aan hom gestel rondom sy spreekkamer en die mediasiewerk wat hy daar doen. Die feit dat stories van hoop in die mediasieproses voorkom, is met behulp van die vrae deur hom bevestig.

Jan: Jy werk die afgelope ses jaar voltyds in die pastorale spreekkamer met stories van hoop

Kallie: *Ja*

Jan: Was daar enige stories van hoop wat vir jou uitgestaan het?

Kallie: *Hoewel elke persoon sy eie unieke storie het en elke deel van die terapeutiese pad sekere hoopmomente het, was daar beslis sekere gevalle waar die hoop-faktor duideliker sigbaar en meetbaar was. Aangesien hoop primêr gesetel is in 'n lewende verhouding met Jesus Christus, is/bly die vind van sin in Jesus (wedergeboorte) absoluut een van die wonderlikste hoogtepunte en stories van hoop.*

Jan: Hoekom het die spesifieke storie(s) vir jou uitgestaan?

Kallie: *Om bloot gedrags-veranderend te werk te gaan is simptome sonder dat die wortel van die kwaad aangespreek word. Gedrag se motiveringsbasis volgens die Skrif is die hart van die mens en eers wanneer dit van klip na 'n hart van vlees verander, kan die vrug van die Gees ook begin realiseer. Die permanente karakter van die verandering is wat hierdie stories die meeste laat uitstaan. Die mens se eie storie kan eers in diepte dimensies verstaan word as dit teen die agtergrond van God se handeling met hom in die verlede gesien word (God se storie-pad). Dan word verstaan dat letterlik ALLES deel was van die "ten goede meewerk" waarvan Paulus praat.*

Jan: Hoe het julle saam die stories ontdek en watter rol het jy asook die kliënte/medenavorsers daarin gespeel?

Kallie: *In die gevallestudies is 'n paar van vele "uitsonderlike" stories hanteer. Vanweë die feit dat kliënte dikwels sekere erge traumatiese belewenisse uitblik, was die "ontdekking" van hierdie stories ook geweldig interessant. Meestal het dit 'n drieledige betrokkenheid n.l. die terapeut, die kliënt en die Gees van God. Wanneer gedrag binne storie-kontekste verreken word, kom 'n mens agter dat daar nog sekere "wortels" van die kwaad gemis word. Opwindend om te ontdek hoe die Gees dikwels sekere fasette van die storie blootlê wat deur beide terapeut en kliënt gemis is. Sensitiewe inspeel met strategiese vrae waardeur die kliënt begelei word tot relevante fasette in sy ontdek en vertel van die storie asook die "openbaring" van die Gees is dus beslis baie noodsaaklike momente.*

Jan: Hoe het hulle stories van hoop ontstaan?

Kallie: *Wanneer God, as die outeur van die lewe en Sy alomteenwoordigheid in die storielyn raakgesien word, asook hoe selfs negatiewe ervarings verskansde hoop momente gehad het, groei insig en word blywende verandering 'n groter werklikheid.*

Jan: Hoe kom jy gewoonlik in die terapeutiese situasie by kliënte/medenavorsers se stories uit?

Kallie: *Kliënte word aangemoedig om hulle lewens storie te vertel terwyl die terapeut sensitief inspeel om begripsverheldering ten opsigte van sekere momente te weeg te bring.*

Jan: Is daar genoeg ruimte vir storie ontwikkeling in jou terapeutiese aanslag?

Kallie: *Baie beslis. Dit vorm 'n integrale deel van my terapeutiese benadering. Elke mens het 'n storie en hoewel niemand "slaaf " van sy storie hoef te wees nie (BLAME GAME), het ons storie momente tog 'n ingrypende uitwerking op ons menswees funksionering gehad.*

Jan: Wat se verandering bring stories van hoop in die kliënte/medenavorsers se lewe mee?

Kallie: *Soos hierbo gesê is Jesus die bron van hoop en in 'n lewende verhouding met Hom kry die terug kyk deur Sy bril van hoop op die lewens storie nuwe perspektiewe.*

Jan: Watter verband is daar vir jou tussen hoop en verbeelding?

Kallie: *Hoop is gesetel in Christus, verbeelding in die mens.*

Jan: Wat se verskil maak heler en hoopvoller mense in ander mense se lewens?

Kallie: *Wanneer die groot gebod soos deur Jesus gegee (Matt.22) realiseer in liefde vir die self, dien dit as beginpunt vir sinvolle verhoudings met God en ook met my medemens. Verder lei insig/begrip in eie storie en lewenservaring tot "wounded healers".*

Jan: Maak stories van hoop 'n verskil in mense se lewens?

Kallie: *Beslis! Dit laat mense verstaan daar is lig voor in die tunnel, en dit is nie die volgende trein wat hulle gaan trap nie!*

- **BEN** – die een-en-twintigjarige jong man wat deel was van 'n gesin met wie ek 'n terapeutiese pad geloop het en met wie ek bevoorreg was om al hul stories te kon deel.

Jan: Vertel my bietjie meer van jouself.

Ben:

Al die fyn details kan ek nie onthou nie, maar my ouers het ontmoet op Stellenbosch waar hulle albei geswot het. Maar dit is hulle storie. Ek het op 'n plattelandse dorp grootgeword in die Vrystaat, waar my ma se ouers en ander familie gewoon het. In Sub A het ek na 'n plaasskool toe gegaan waar my ma en al haar broers en susters skoolgegaan het. Ek was daar tot St 5. Ek kan nie baie daarvan onthou nie. Wat ek wel onthou, is dat my ouers geskei het toe elf was. Daar het 'n klomp dinge gebeur wat my kop op daardie ouderdom nie kon verstaan nie. Ek kan nie sê dat ek ooit bang, bekommerd of hartseer was nie. Ek het op daardie stadium by my pa gebly en hy het my altyd verseker dat alles fine sal wees. En dit was, vir my. Dit is eers later dat ek uitvind het dat dit nie altyd fine was nie. Om die waarheid te sê, het dit niks anders as kak gegaan nie. Vir hom het sy kinders altyd eerste gekom en ek het eers toe ek ouer was, besef hoe baie hy vir my opgeoffer het.

Jan: Hoe voel jy nou oor die hele storie?

Ben:

Ek is party dae bly ek was te jonk om te verstaan wat aangaan. Ek is nie seker of ek dit sou kon hanteer om toe te sien hoe swaar hy finansieel en emosioneel gekry het nie. Wat op daardie tyd in my ma se lewe aangegaan het, weet ek nie veel van nie. Sy het in die pienk huis oorkant die hospitaal gebly en ek het net daar gekom om vir my broers te kuier, veral Issie. Ek het agtergekem dat dit nie so sleg gegaan het daar nie, maar ek het nie vrae gevra nie. Ek glo dat al het ek, sou ek nie die waarheid gehoor het nie. Ek het dit net gevat soos dit kom. Dit is soveel as wat ek kan onthou van hul egskeiding en ek is

dankbaar dat ek nie al die feite ken nie. Dit maak in elk geval nie meer saak wat gesê en gedoen is nie, dis verby!!! Ek weet net dat dit die res van my lewe verander het en toe ek weer bykom, was niks dieselfde nie. Ek was nie meer dieselfde nie. Ek het nie geweet wat om te dink, doen of sê nie. Ek het dit gevat soos dit kom, geen vrae.

Jan: Dit was nie altyd 'n maklike pad om te loop nie né? – Vertel my 'n bietjie meer daarvan.

Ben:

Aan die begin van my standerd vyf jaar het ek en my suster saam met my pa na 'n huis in 'n buurdorp ingetrek. Ek het dit geniet daar. Hy het toe net 'n nuwe werk begin by die munisipaliteit as 'n boekhouer of iets . Met die salaris wat hy daar verdien het, het dinge weer beter gegaan. Hy het by 'n vriend van my ma begin kuier, tannie Elsie. Ek was toe al bewus van sy drankprobleem maar dit het nie saak gemaak nie. Ek het dit probeer ignoreer en gehoop dit sal weggaan. Ek wou niks sê nie. My broers het weer kom kuier nadat hulle vir 'n lang ruk nie met my pa gepraat het nie en ek wou dit nie opmors nie. Ons was amper weer 'n gesin. Ek het gedink dat dinge weer normaal sal wees, min wetend dat dit net gaan erger word. My pa was vir 'n ruk verloof aan daai vrou maar sy probleem het so erg geraak dat niemand dit kon mis nie. Selfs ek kon dit nie meer ignoreer nie. Nie lank nie en die verlowing was uit en dinge by die huis het ook nie meer glad verloop nie. Ek was toe al in standerd sewe en heeltemal bewus van wat aangaan. Ek was moeg vir al die uittrappe en kon dit nie meer vat nie. Issie was nooit meer daar nie, en waar Flip was, sal net hy weet. Ek het hulle baie min gesien. Ek het eendag opgestaan en besluit dat ek dit nie meer nodig het nie, sonder om te dink wat my pa nodig het. Daardie selfde middag het Issie my kom haal. Ek is daar weg met een of ander dom verskoning. Ek het gedoen wat ek my broers so lank voor kwalik geneem het. Ek is na my ma toe. Ek voel, nou dat dit te laat is, dat sy dit gebruik het om my pa te slaan waar dit seer maak.

Jan: Wat het al die trauma en seer aan jou as jongmens gedoen?

Ben:

Ek was 'n rebelse 15-jarige en ek moes toe beseef waarmee ek eintlik besig was. Maar ek het nie. Ek het lekker gebly by my ma tussen my broers, al die vryheid en ek kon my vriende meer gereeld sien. Ek het steeds by my pa gaan kuier en gereeld met hom gepraat. Ek het spyt geword oor wat ek gedoen het. My suster was alleen saam met hom daar en ek het haar jammer gekry. Ek was net so verbaas dat niemand iets omtrent my pa se toestand wou doen nie. Nie lank daarna nie het ek en my ma 'n helse uitval gehad. Omtrent 'n maand na haar en Issie se uitval waartydens sy hom gevra het om te loop, in 'n brief waarin sy gesê het dat Issie en Debbie se verhouding 'n slegte voorbeeld is vir my en Gretel. Na ons uitval het sy gehuil en gesê dat sy dink dat dit beter sou wees as ek weer by my pa gaan bly. Dit is wat ek gedoen het. Ek het my goed gepak en gewaai. My suster het toe by haar gaan bly. Ek het hulle net daar gelos saam met vriende en terug gegaan na my pa toe. Dit het my nie gepla nie, ek was kwaad en het vir langer as drie maande nie haar oproepe beantwoord nie. Ek het 'n hele ruk by my pa gebly en dinge was fine. Intussen het hy al sy probleem erken en het gegaan vir behandeling. Ek is nie seker hoeveel keer dit gebeur het nie. Ek het ook intussen weer met my ma begin praat, ek was moeg om kwaad vir alles en almal te wees. My pa was die een wat my aangemoedig het om vrede te maak, ten spyte van die stryd wat my ma met hom gehad het.

Jan: Hoe het al hierdie gebeure jou optrede by die skool beïnvloed?

Ben:

Dit het weereens begin beter gaan by albei huise maar dinge by die skool was nie so lekker nie. Ek was toe in standerd agt en en het toe begin uitblink in rugby maar my skoolwerk het agtergebly. Alhoewel ek al my vakke deurgekom het, was my ouers bekommerd oor my rapport. Ek was ook gereeld in die moeilikheid by die skool daaroor sowel as oor gereelde bakleiery. Van die ouer rugbyspelers het nie daarvan gehou dat ek hulle uit die span hou nie. Hulle en hul vriende het my lewe gereeld probeer hel maak. Gelukkig was my vriende altyd daar vir my en saam het ons vinnig 'n reputasie opgebou as die skool se swartkol volgens die skoolhoof. Ek en my vriende is gereeld uitgetrap deur die personeel en soms die beheerraad oor partytjies waarnatoe ons gegaan het en die

vuisgevegte by die skool. Ek skrik as ek terugdink aan die dinge wat ek en my vriende gedoen het. My ouers het wonderbaarlik nooit hiervan te hoor gekom nie, of dalk het hulle. Maar ek het gereken hulle sou iets sê as hulle dit sou uitvind. Drank, sigarette en heavy metal was ons gunsteling tydverdryf en natuurlik om daai windgatte by die skool pak te gee. Dit is hoe die res van my skoolloopbaan verloop het tot aan die einde van matriek. Tog het dit nooit my sport beïnvloed nie. Dit was die enigste ding op skool waarvoor ek regtig tyd gehad het. Ek het in standerd nege baie besig geraak met my na-skoolse aktiwiteite en met my pa se toestemming en goedkeuring is ek terug na my ma toe, sonder 'n fight of stywe atmosfeer.

Jan: Vertel my hoe jy jou aggressie op 'n positiewe manier begin hanteer het.

Ben:

Ek het toe al bekend gestaan as 'n aggressiewe kalant en dit is hoe my vriende my aanvaar het. Om die waarheid te sê, het hulle asook die skoolhoof, my aggressie op die sportveld waardeur. Daar was steeds dinge by die huis waarmee ek nie tevrede was nie. My pa se probleem was steeds daar en ek en my ma het ook nie altyd eye to eye gesien nie. Maar ek het 'n uitlaatklep gehad vir die kwaad, hartseer en aggressie, rugby. Ek het eerstespan krieket ook gespeel, maar daaroor was ek nie baie erg nie. Ek het uiteindelik 'n kans gehad om soos Issie te wees, iets wat ek van kleins af wou doen. My pa het baie van Issie en sy rugby gepraat. Dit was duidelik dat ek nooit die hoofseun sou word nie en akademies was ook nie regtig my ding nie. Ek het gereken dat as ek dieselfde prestasies op die sportveld as Issie kan behaal, dat my pa iets sou gehad het waaroor hy op my ook trots kan wees. Ek het al my probleme saam met my skoolwerk eenkant toe geskuif en harder en harder geoefen. Die rugby. Maar ek kon nie minder omgee nie, ek het dit gedoen om my pa se respek te wen en vir my was dit 'n uitlaatklep, eindelijk, ek was soos Issie. Nee, ek was nie. Ek was Ben wie se pa steeds 'n probleem gehad het ten spyte van alles wat ek op en af van die veld af gedoen het. Nie eers toe ek Vrystaat Platteland o/19 gespeel het is daar 'n wenkbrou gelig nie. Niks wat ek gedoen het, kon die omstandighede verander nie. Ek was magteloos en ek moes my begin gereed maak vir dit waarvoor ek lank bang was. Ek het dit vir myself bly sê en geweet dat dit oppad is, en

in die middel van my matriekeindeksamen is hy dood. Dit maak nie saak hoe reg jy dink jy is nie, as dit tref, is niemand reg nie.

Jan: Wie het jou gehelp om hierdie moeilike situasie te hanteer?

Ben:

By die begrafnis was al my vriende daar, in 'n ry. Hulle het 'n paar meter weg gestaan en nie nader gekom nie. Ek kon sien dat hulle my baie jammer gekry het. Hulle was oor die jare bewus van my omstandighede by die huis, en hulle was altyd daar vir my, veral ná die begrafnis. My ma was ook baie bekommerd oor my en wou eers nie gehad het dat ek my eksamen so moes klaarmaak nie. Dit het aan my wat my eksamen aanbetref, geen verskil gemaak nie, ek was in elk geval nie van plan om te leer vir daai nonsens nie, ek het dit gehaat en het ook glad nie daarin belang gestel nie. Ek het nie geweet wat ek na skool wou doen nie en dit het toe ook nie saak gemaak nie. Ek het genoeg gehad, wat daarna sou gebeur kon my nie minder pla nie. Ek het daai eksamen klaargemaak en deurgekom en toe op vakansie gegaan saam met my vriende en tot vandag toe vir niemand vertel wat daar gebeur het nie. Niks het saak gemaak nie.

Jan: Watter stories van hoop het toe begin ontwikkel in jou lewe?

Ben:

Na daardie Desember, op een of ander wonderbaarlike manier, het ek by die Open Window opgeëindig, en begin graphic design swot. Ek het nie 'n idee gehad wat daar aangaan nie, maar ek het dit geniet. Ek het geweet die dag toe ek daar instap, dat dít is wat ek wil doen. Ek moes baie harder werk as die res van die studente wat in kunsskole was, maar dit was die moeite werd. Ek weet nou wat daar aangaan en ek weet presies waarheen ek oppad is. Ek was nog nooit so seker oor myself in my hele lewe nie. Ek gaan ook nie toelaat dat enigiemand dit van my wegvat nie. Ek is baie dankbaar vir dit wat my ma vir my doen wat my studies aanbetref maar vir die res van hulle almal se twak is ek moeg. Ek het my maniere om alles wat gebeur het, te hanteer. Ek swot hard en ek het amper geen sosiale lewe nie. Volgens my het ek niks van my slegte gewoontes van skool oorgehou nie. Ek vermy konflik en so ver drankmisbruik gaan, het ek my les geleer. Ek

kom baie goed oor die weg met die mense saam met wie ek bly en ek het regtig niks om oor te kla nie. Natuurlik gaan dit nie altyd goed nie, maar ek het ander maniere gekry om my aggressie en hartseer te hanteer. Kuns en ontwerp is, glo ek, baie beter maniere om van my frustrasies ontslae te raak as die metode wat ek op skool gebruik het.

Jan: Wat het jou stories van hoop aan jou gedoen?

Ben:

Ek is baie positief oor my toekoms, ek weet nou wat ek wil hê, wat nie die geval was toe ek jonger was nie. Ek is vir niemand kwaad nie en ek sluit myself in. Wat gesê en gedoen is, is verby. Ek weier om myself vir altyd te verwyt oor als wat gebeur het. Die lewe is nie 'n Walt Disneyverhaal geskryf deur Stephen Spielberg nie. Elke persoon moet die gevolge van sy/haar aksies dra. Ek gaan klaar swot en 'n sukses van my lewe maak, met wie ek dit gaan deel, weet ek nog nie. Vir nou vertrou ek so min mense as moontlik en lewe ek vir myself. Ek wil die res van die tyd wat ek studeer gebruik as 'n "time out" van al die dinge wat my lewe kompliseer. Ek voel dat geen kind verdien wat met my gebeur het as kind nie, maar dit het. Ek voel dat alhoewel dit nie lekker was nie, dit my meer verstandig en volwasse gemaak het. Ek sal net nie dat dit my lewe verder onplesierig maak nie, dis fine as hulle wil fight, maar nie met my tyd nie, ek het ander dinge om te doen.

Jan: Wie het die stories van hoop in jou lewe versterk?

Ben:

Wat ek gekry het by my ouers en God is meer as wat ek verdien en ek is van plan om die beste daarvan te maak. Ek is amper 21 en ek voel dat die besluite oor my toekoms myne is om te maak. Ek het my familie lief, maar ek moet konsentreer op my toekoms en ek sal enige iets doen om dit te laat werk want ek moet net soos almal die gevolge van my besluite en aksies dra.

- **JULY** – 'n vroulike medenavorser wat deur 'n baie moeilike egskedding is en wat ook bereid was dat daar met haar twee kinders gesprekke gevoer kon word om by hul stories as gemarginaliseerdes uit te kom.

Jan: Vertel my bietjie meer van jouself.

July:

Ek is in Pretoria gebore, Mei 1964. As die oudste van drie kinders en ook die oudste kleinkind en agterkleinkind van albei kante van my familie, moes ek my merk maak. Ek het 'n broer, twee jaar jonger as ek, en 'n kleinsus vyf jaar jonger. Ons het in Benoni aan die Oos-Rand grootgeword. Ek het by Laerskool Rynfield skoolgegaan, en was in Hoërskool Brandwag tot aan die einde van standerd agt. Aangesien albei my ouers voldag gewerk het, was daar 'n baie hegte verhouding tussen ons drie kinders. Naweke het ons as gesin gewoonlik alles wat daar te doen was, saam gedoen, en Saterdag-aande afgesluit met 'n vleisie op die vuur. Eintlik, wat ons nooit toé besef het nie, was dat ons so beskerm groot geword het. Aan die einde van my standerd agt jaar verhuis ons na Pretoria, waar ons uiteindelik naby my Oupa en Ouma gaan woon het. Almal se wêreld verander, want skielik deel ons ons gesin met die res van ons familie, almal woon toe in Pretoria. Oupa en Ouma was vir my 'n heerlike toevlug, by hulle het die lewe net soveel anders gelyk. Die laaste twee jaar van my hoërskool loopbaan voltooi ek by die Hoërskool C.R. Swart.

Jan: Hoe het jou pad verder, na skool verloop?

July:

Vakansies en naweke het ek as apteek-assistent gewerk. Teen die einde van matriek was ek so onseker oor my toekoms dat ek vir eers by 'n kommersiële bank gaan werk het. Vier jaar later ontmoet ek my toekomstige man, en ons is albei baie verlief en baie gelukkig. Kort na my een en twintigste verjaardag is ons getroud. Skielik neem my lewe 'n ander vorm aan. Ek is nou getroud, werk voldag. Saans studeer my man, ek skryf in vir verdere studies. My grootste droom was om kinders van my eie te hê, en drie maande na ons huwelik raak ek swanger. Aanvanklik nogal geskok, is ons altwee baie opgewonde oor die baba. Met 'n dreigende miskraam moet ek my studies opgee, asook my werk. Skielik is ek nou tuis, bedags en saans studeer my man. Nooit weer betree ek 'n pos waar ek 'n salaris verdien nie. Ek is nou afhanklik van my man, en gou is daar nou twee dogters en 'n seun in ons gesin. Ek beskou dit altyd as 'n groot voorreg om by die kinders te wees, en

hulle te sien grootword. Ons verhuis na Vanderbijlpark, waar my man 'n nuwe pos aanvaar. Die aanpassing in die nuwe dorp gaan met stampe en stote. Maar toe die kinders begin skoolgaan, raak ek betrokke by al die buitemuurse aktiwiteite en gou is die vreemde dorp nie meer so vreemd nie. Die kinders hou my bedags so besig, ek doen my eie huiswerk, en doen baie naaldwerk. My man se werk hou hom so besig dat ek agterkom ons dryf al verder uitmekaar. Die kere wat ons as gesin bymekaar was, was nie sonder vonke nie, en dit het baie stremming geplaas op ons verhouding, asook ons verhouding met die kinders. Stadig maar seker eis die omstandighede sy tol. Met 'n groot finansiële teleurstelling verhuis ons terug Pretoria toe. Met soveel negatiewe gebeure vererger die eens goeie verhouding tussen my en my man so, dat ek 'n besluit neem wat ons lewens dramaties sou verander. Ons is na 'n huwelik van sestien jaar geskei.

Jan: Watter emosies het jy beleef?

July:

Hartseer, woede, magteloosheid, werkloosheid, drie getraumatiseerde kinders, is maar ván die emosies waarmee ek nou te doen kry. Met twee wonderlike ouers wat my steeds deur dik en dun bystaan, is dit vir my moontlik om saam met die kinders uit ons huis te trek na 'n baie vreemde nuwe tuiste. Nooit het ek kon dink aan al die emosies en omstandighede wat nou voor my deur sou lê nie. 'n Egskeiding wat nie sonder baie tranes en baie seer afgehandel is nie, maak die lewe vir my nutteloos om aan te gaan. Al wat my nog laat aanhou en uithou, is die toekoms van my drie kinders. Sonder 'n inkomste, maar met baie liefde en steun van my ouers, hou ek moed, en ek en die kinders werk deur elke nuwe krisis. Ses maande na die finale egskeiding, is my enigste sterk steunpilaar skielik oorlede - my pa.

Jan: Hoe het jou stories van hoop jou in die moeilike omstandighede gehelp?

July:

Tree vir tree probeer ons weer om die omstandighede baas te raak, soms voel dit of ons dit regkry, andersins verval ek weer in 'n put van totale magteloosheid. Finansiëel gaan dit maar raap en skraap, werk is skaars, soveel meer omdat ek sestien jaar laas gewerk het.

Na 'n paar rekenaarkursusse, kry ek 'n pos en kan weer probeer om die lewe in die oë te kyk. My voorland is lang ure, min geld, maar drie kinders wat my werklik só bystaan en ondersteun dat ek nie anders kan, as om saam met hulle te bou aan 'n nuwe begin nie. 'n Ma wat steeds altyd daar is, al het sy nou ook baie pyn om te verwerk.

Jan: Is dit moontlik om na só 'n traumatiese egskending steeds sinvol/hoopvol voort te leef?

July:

Ja, alle eer aan my Hemelse Vader, wat my deur elke oomblik gedra het, vir gesondheid en krag om elke dag, hoe moeilik ookal, op te staan en die dag in die oë te kyk. Vandag, 'n jaar na my egskending, is ek op die heelword pad, ek sien weer kans vir nuwe uitdagings, en verseker is daar rede om aan te hou, maklik is dit nie aldag nie, maar ek het soveel om voor dankbaar te wees.

Jan: Hoe bevestig die Here se beloftes jou storie van hoop?

July: *Die Here se belofte aan my is: My genade is vir jou genoeg!*

- **JULY – opvolg sessie**

Jan: Toe jy die eerste keer hiernatoe gekom het, wat het jou laat besluit om hiernatoe te kom?

July: *Ek dink moedeloosheid. Ek wou iewers kom raad vra want ek het nie geweet wat ek gaan doen nie.*

Jan: En op daardie stadium, hoe het jy gevoel oor die hele situasie?

July: *Baie seer, baie verward.*

Jan: Met hierdie seer en verwardheid in jou, het jy toe al begin besluit of jy gaan skei of bly?

July: *Ja.... ek dink tog 'n mens het in 'n mate besluit, nou maak ek klaar. Dit help nie om aan te gaan nie en daar is ander maniere.*

Jan: En nou, as jy teruggink aan daai trauma van daai tyd, die seer en krisis, hoe dink en voel jy vandag daarvoor?

July: *Nagmerrie.... Ja, ek kan nie glo ek is deur dit alles nie en mens voel of jy nooit deur dit gaan kom nie.*

Jan: En dan aan die anderkant, as jy baie keer teruggink, hoe voel jy nou daarvoor bietjie hartseer, opgewonde, rustig, of wat se emosies sou 'n ou beleef as jy teruggink aan daardie trauma en seer?

July: *Iets van alles, verligting, baie seer, verlange, alleen, ja ...*

Jan: Daar is baie goed wat 'n ou beleef. Aan die einde van die dag as 'n ou terugkyk dink jy jy het verander sedert ons daai tyd gepraat het? So, waar ons vandag hier sit, het ek verander in my menswees en hoe lyk my lewenstorie op die oomblik?

July: *Ja verseker, ek dink mens besef net uiteindelik is jy tot meer in staat as wat jy daai tyd gedink het. Elke dag het jy rîrigwaar krag gekry om jou dag te vat soos hy kom.*

Jan: Wie of wat het jou die seerste gemaak daai tyd as jy nou teruggink?

July: *Heel eerste my man, en dan die(huil)*

Jan: Dis nie lekker om terug te dink aan al daai seer nie, en as jy nou teruggink, dink jy jy verstaan jouself nou beter na die hele seersituasie en drama wat jy deurgegaan het? Het dit jou gehelp om jouself beter te verstaan en jou lewenstorie beter te verstaan?

July: *Ja, maar ek dink steeds nie mens het al die antwoorde waarna mens soek nie, maar jy verstaan dat dit eintlik nog so vlak in 'n ou se geheue en in jou gedagtes is, jy probeer nog self daarmee deel.*

Jan: En wie dink jy verstaan jou nou die beste?

July: *My kinders, verseker.*

Jan: Ja, want jy doen moeite met jou kinders en is dit lekker as jy weet jou kinders verstaan jou?

July: *Ja-nee, ek dink dis die enigste plek waar ek kan gaan om te ontvlug, na jou huis toe, waar jy die maklikste is om te verstaan.*

Jan: Het jy hierdie afgelope tyd nuwe stories of kante van jousef ontdek wat weer na vore kan kom en wat jy kan ontwikkel?

July: *Ja dalk, so min soos wat daar was, vertrou jy weer in jousef en het jy geloof in jousef en het jy besef maar jy kan dit eintlik maak. Ek moes baie keer gehoor het ek is nie in staat tot so iets nie, en dan kom ek agter maar eintlik kan ek werklikwaar nogsteeds die wa deur die drif trek.*

Jan: Wat het jy alles gedoen, noem 'n paar goed?

July: *Pa en ma gespeel.*

Jan: Ja, en soos met die kinders, het jy soos altyd baie moeite gedoen en eintlik nog baie meer

July: *Ja, ek probeer om die nuwe plek waar ons bly in te rig vir die kinders sodat hulle ook kan tuis voel, veral om hulle te help dat hulle weer van voor af kan aanpas.*

Jan: En as huisvrou, wat het jy daarna gedoen, jy wat al die jare huisvrou was?

July: *Uitgespring en 'n paar rekenaarkursusse gaan doen en rêrigwaar moeite gedoen om te werk, sodat ons karretjie kon regkom en toe 'n werk gekry. Ek het 'n geweldige aanpassing gemaak om na sestien jaar as huisvrou te begin werk, en skielik is daar nie 'n naelstringetjie nie, en die kinders moes gewoon raak aan my werk van agt tot vyf, en dan is daar nog die kinders se buitemuurse aktiwiteite en die huiswerk en jy moet nog die gewone huiswerk ook self doen .*

Jan: As jy na jouself kyk en na al die goed wat gebeur het, watter persone of mense in jou lewe het vir jou hoop gegee, was bakens van hoop gewees?

July: *Definitief my ouers, hulle het vir my hoop gegee, het my moed ingepaat en ook my familie, my broer en suster het my altyd moed ingepaat. En die kinders is definitief my baken van hoop, hulle was daar gewees en as mens kan sê as dit nie vir my was nie, was dit vir my kinders waarvoor ek vasgebyt het, aangegaan het, om daar te wees vir hulle en hulle vir my.*

Jan: Hierdie stories van hoop, goed wat vir jou uitstaan in jou lewe, en mense wat gehelp het, hoe dink jy het dit jou sterker gemaak? Ek dink jy het jouself weer ontdek, en dit nadat jy gedink het jy dit nie sal maak nie, toe jy so hopeloos en moedeloos was?

July: *Ja ek dink partykeer staan jy self verbaas en kan nie dink dat jy dit self kan doen nie en te besef dinge wat jy gedink het dis net ander mense wat dit kan doen, en skielik besef jy dat as jy moet, jy dit self ook kan doen.*

Jan: Ek weet jy is 'n kind van die Here en die Here kom met sy stories van hoop en Hy is ons bron van hoop. Sy verhaal van liefde en aanvaarding in 'n mens se lewe, watter rol het dit in jou lewe gespeel tydens daardie krisisdag?

July: *Ja, ek dink omdat mens so baie hoor dat skei sonde is, was dit nogal 'n ding waarmee jy jouself verwyd het, en jy voel die Here is nou nie meer lief vir jou nie. Om dit eers uit die weg te ruim, dan weet jy Hy is nogsteeds daar, dit gaan nie daaroor dat Hy nie meer lief is vir jou nie, en dat Hy jou nie sal vergeet nie, en dan stap jy maar 'n pad, partykeer is dit 'n moeilike pad waar Hy regtig daar is om dit makliker te maak vir jou.*

Jan: En as mens nou na jou stories van hoop luister, dink jy ander mense kan daaruit leer? Hoe gaan jou stories van hoop ander mense help om weer perspektief te kry?

July: *Ja, mens hoor so baie keer 'n ander ou se storie en dan dink jy, haai maar dis dan amper dieselfde! As jy in die moeilikheid is, dan dink jy daar is niemand anders met so 'n storie nie, maar dan kom jy agter daar is baie wat deur dieselfde probleem gaan. En dit maak jou sterk, want daar kom iewers mense op jou pad met wie jy daaroor kan praat met*

min of meer dieselfde situasie, en vir wie jy kan sê: byt vas of probeer dit of probeer dat, want uiteindelik is daar 'n uitweg alhoewel mens nie altyd so voel nie.

Jan: Ja dis die wonderlike dat as 'n ou terugkyk, dan sien ons die Here wás getrou, Hy hét my gehelp, maar ek het self ook hard gewerk. Daarom kan my eie storie van hoop vir myself inspirerend wees, vir my kinders en ander mense rondom my, en dít gaan 'n groot verskil maak daarbuite.

July: *Ja, ek dink die belangrikste is om nie te gaan sit nie en nie te wag dat die goed jou onderkry nie, om elke keer weer op te staan en te sê dat dit jou nie sal onderkry nie, maak nie saak hoeveel wil en krag dit vat nie.*

- **MARIE – die sewentienjarige dogter van July**

Jan: Welkom hier en dis lekker om jou hier te hê. Jy is 'n jong vriendin wat nou in standerd nege, graad elf is, en nie meer 'n kind is nie. Ek sê altyd, as jy daai ouderdom bereik het, is jy 'n volwassene en dis lekker om saam met jou te wees. Ek ken jou al so drie jaar direk of indirek. Gee my 'n bietjie agtergrond, wie is jy en waar kom jy vandaan asseblief?

Marie: *Ek is 17 jaar oud en ek kom van Pretoria af en is in die Hoërskool Oos-Moot.*

Jan: O dis okay, ek het jou so paar jaar gelede leer ken toe pa en ma bietjie in die dieptes was en 'n krisis beleef het in die huwelik, en toe later geskei is, en met al die seer en trauma het jy ook hier by my uitgekom. Gee my 'n bietjie agtergrond daaroor, oor die probleme daardie tyd en hoe jy hier uitgekom het.

Marie: *Ek wou maar net bietjie met iemand gesels oor wat gebeur het, oor wat besig was om te gebeur en so aan.*

Jan: Was dit die moeite werd om te gekom het?

Marie: *Ek dink so ja, 'n mens moenie altyd alles opkrop en vir niemand sê wat jou pla nie en hoekom dit jou pla nie .*

Jan: Het jy iets verloor?

Marie: *Nee*

Jan: Pa het uitgetrek, en hier is ek en ma en die ander twee kabouters nou alleen, dis nogal 'n groot aanpassing nê?

Marie: *Nogal.*

Jan: Wat was vir jou die grootste aanpassing in daai tyd met die egskeiding?

Marie: *Jy kan nie altyd vir haar iets vra as sy daar is nie. Daar is net nie altyd tyd vir jou om iets te vra of om net te gesels of te "chat" nie.*

Jan: En nou's ek en ma en die ander twee alleen, en jy's ousus wat nou die verantwoordelikheid moet neem, en dit is nogal 'n groot verskil. Gelukkig dat julle nie van skool verander het nie, julle moes wel van huis verander het, was dit vir jou 'n groot aanpassing?

Marie: *Nie rêrig nie, ek was nogsteeds naby my vriende en so aan.*

Jan: So dit was eintlik 'n groot pluspunt gewees.

Marie: *Ja.*

Jan: As jy terugkyk na daardie tyd, en ek gaan nou nie die heelryd karring op die verlede en op verledestories nie, maar wat dink jy, was daar spesifieke mense of omstandighede wat jou seergemaak of terleurgestel het?

Marie: *Ja as ek moet sê, ek kan nie verstaan hoekom my pa was soos hy altyd was nie, so kwaad en ongelukkig, en dan somer kwaad vir ons ook.*

Jan: As jy terugkyk, wat se stories van hoop of enigiets wat positief uitstaan, dra jy vandag, na twee of drie jaar, saam?

Marie: *Solank as jy vriende het kan hulle jou help, jou ma en pa gaan jou nogsteeds ook daardeur help, dis nie asof jy alleen gelos was nie.*

Jan: Ja, en vriende is belangrik in julle ouderdom, en jy sê hierdie vriende was daar as 'n netwerk, 'n mens kan amper sê dis soos 'n net onder jou om jou te help en te dra want baie van hulle ouers is ook geskei, maar party van hulle verstaan nie presies wat gebeur nie, want hulle ouers is gelukkig, maar hulle is ten minste daar vir jou en jy kon met hulle gepraat het soos jy met my gepraat het, en dit help nê?

Marie: *Ja, baie.*

Jan: As jy nou gaan kyk waar jy vandag is, dink jy daar is een storie of dalk 'n paar stories van hoop wat vir jou uitstaan? Hoe het jy hierdeur gekom? Jy het gesê jou vriende en ouers het jou gedra maar is daar nog een of ander ding wat vir jou spesifiek uitstaan wat jou gedra het in daardie tye?

Marie: *Ja, jy kon altyd in God vertrou, Hy sou jou altyd deurhelp op een of ander manier.*

Jan: Dis wonderlik dat juis jongmense op God kan vertrou. Ek dink dis die wonderlike, Hy kom juis en skep vir my hoop. As Hy nie daar was nie, wat dan?

Marie: *Dan was ek ook nie hier nie.*

Jan: Ja, dan was ons almal hopeloos en in 'n krisis. Het jy nuwe stories van hoop in jouself ontdek?

Marie: *Ja, jy kan nie net op ander mense staat maak nie, jy het jouself ook nodig en moet nie alles net opkrop nie.*

Jan: Het al hierdie gebeure jou as mens sterker gemaak?

Marie: *Ja dit het, almal sal jou altyd snaaks aankyk, maar jy is eintlik baie sterker as wat hulle is want jy weet hoe om goeters te hanteer, beter as hulle.*

Jan: Ja en jy het geleer om emosies ook te hanteer in hierdie situasie. Jy kan nie elke dag by die skool of daar by die sport aankom met rooi gehulde oë nie en partykeer moet jy maar jou “pouse” hou, is dit nie?

Marie: *Ja die meeste van die tyd.*

Jan: So dit het jou sterk gemaak en dit het jou ook geleer om sekere mense te vertrou of naby jou toe te laat en ek dink dis die wonderlike! As jy nou na jouself moet kyk, wat het jy van jouself geleer die afgelope tyd, sterk punte wat uitgekóm het?

Marie: *Dat ek ander mense ook kan help wat deur dieselfde situasie gaan of gegaan het, ook te help met hulle probleme.*

Jan: Hoekom dink jy kan jy hulle help?

Marie: *Want ek het dit self hanteer en ek moes dit self deurkom.*

Jan: Ek wil gou hoor, as jy kyk na mense naby jou wat vir jou hoop gegee het, wat in die tyd spesifiek naby jou was, mense wat rêrig stories van hoop in jou lewe bevestig het of uitgebou het, wie sou jy kon uitsonder?

Marie: *My ma en my ouma en vriendinne.*

Jan: Hoekom sê jy jou ma?

Marie: *Sy was altyd daar om my te help. Sy het altyd geluister as jy nodig gehad het om te praat, as sy ook nodig gehad het om te praat kon jy ook vir haar luister. Ouma het altyd getroos en oupa het ook altyd net getroos en geluister.*

Jan: Ja, en oupa is intussen ook oorlede. Ek dink die wonderlike is dat mens baie “sweet memories” oor hom het, mooi stories oor oupa wat daar was en saam met hom die pad kon geloop het. En maats?

Marie: *Ja my vriendin is ook al daardeur. Sy was nog klein toe haar ouers ook geskei is, so sy kon my ook help en raad gee oor hoe dit werk en alles.*

Jan: Ja dit help so bietjie net om te praat, en dan sê ek altyd hierdie krissise het my sterker gemaak soos jy tereg gesê het. Jy sê jy's 'n kind van die Here, as jy gaan kyk na gedeeltes in die Bybel of spesifieke verse wat vir jou uitstaan of wat vir jou hoop gegee het, hierdie God van hoop wat iewers jou pad kruis elke dag, kan jy vir my 'n gedeelte of verse gee wat vir jou kan help of vir jou hoop gegee het in hierdie krisis?

Marie: *Ek weet nie watter vers dit is nie maar "jy is tot alles in staat deur Hom wat jou krag gee". Hy gee jou altyd krag om deur alles te kom, as jy "down" is, sal Hy jou altyd op een of ander manier opbeur.*

Jan: Al verstaan 'n ou nie altyd hoe goed werk nie, dink ek die wonderlike is hoe jou storie van hoop ander jongmense kan help wat ook deur dieselfde krisis gaan né?

Marie: *Al voel jy hoe sleg, al klink dit stupid, as iemand vir jou sê maar jy kóm daardeur, jy sál daardeur kom, jy moet net op God vertrou want Hy sal jou daardeur help.*

Jan: Ek dink dis lekker om te sê hierdie storie van my kan vir ander mense hoop gee, iemand wat miskien sy polse wil sny of pille wil drink en heeltemal depressief is en geen toekoms het nie omdat hy hopeloos of hulpeloos is, dan kom jou storie, Marie se storie, en kan ek ander help om hoop te kry. Dis wonderlik! Het jy ooit gedink dit kan gebeur?

Marie: *Ja.*

Jan: Nou vra ek, as jy teruggedink, drie jaar gelede, en ek toe vir jou moes vra: Marie, kom sit hier en vertel vir my jou storie van hoop, wat sou jy gesê het?

Marie: *Ek sou gesê het vlieg weg.*

Jan: Vanaand maak ek en jy saam 'n nuwe storie. Dit wat ek opneem is 'n nuwe storie oor my en jou verhale wat saamspeel omdat dit vir ander ouens hoop gaan gee. Ek sê dis die wonderlike!

Marie: *Ja, beslis, dit is wonderlik om dit te besef.*

Jan: Baie dankie vir jou tyd en ek hoop dat ek nog verder hierdie dinge kan gebruik om 'n verskil te kan maak aan ander mense se lewens saam met jou, dat ons stories van hoop juis vir ander mense hoop sal gee, dat hulle kan opkyk, glimlag en 'n verskil kan gaan maak daar buite.

- **LELANIE – die veertienjarige dogter van July**

Jan: As jy nou terugdink hier waar jy vanaand sit, dit is 'n hele rukkie na alles, na die moeilike pad, hoe voel jy oor alles wat gebeur het?

Lelanie: *Ek voel goed want ek is bly dis nou verby.*

Jan: Ja maar toe 'n ou ín die storie was, hoe was dit toe?

Lelanie: *Dit was nie lekker gewees nie.*

Jan: Ja dit het nie altyd lekker gevoel nie. Hoe het dit jou as jongmens laat voel en hoe het dit jou geraak?

Lelanie: *Nie goed nie want ek dink dit het my skoolwerk beïnvloed.*

Jan: Wat het wel vir jou hoop gegee?

Lelanie: *My ma en God.*

Jan: As jy kyk na die verlede en dit wat gebeur het, wat se goed het jou partykeer hopeloos en moeg gemaak?

Lelanie: *As mamma en pappa die hele tyd baklei en ja.....*

Jan: Het jy partykeer as jongmens gevoel jy moet nou eintlik kies tussen jou pa en jou ma en 'n mens wil nie eintlik kies nie né? Het jy partykeer so gevoel?

Lelanie: *Ja.*

Jan: God het jou gehelp in hierdie krisis. Wat sal jy sê is die belangrikste, die mooiste storie in die Bybel van hoop of die mooiste storie in die Bybel of gedeelte of versie wat jou elke dag help?

Lelanie: *Psalm 23 en Phillipense 3:4.*

Jan: En wat staan daar?

Lelanie: *Ek is tot alles in staat deur Christus wat my krag gee.*

Jan: Hoe kan jou storie wat jy vanaand hier met my deel ander jongmense help, want hier sit baie jongmense by my wat moedeloos is, wie se ouers ook skei wat depressief is, hoe kan jou storie hulle help?

Lelanie: *Ek kan vir hulle moed inpraat want ek is al deur dit.*

Jan: Het jy sterker geword en sien jy uit na die toekoms?

Lelanie: *Ja, beslis.*

Jan: Hoekom sê jy so?

Lelanie: *Ek het geleer uit die foute en het myself goed leer ken in hierdie tyd.....*

Jan: Is daar 'n klomp goed waartussen ek kan kies om 'n sinvolle storie van hoop te skryf vir die res van my lewe?

Lelanie: *Ja, beslis. Ek kan elke dag met hoop lewe en 'n verskil daarbuite maak.*

Uit bogenoemde navorsingsgesprekke het ek kortliks probeer aandui deur middel van 'n geïntegreerde proses hoe die probleem hanteer is. Müller (2000:92) sê tereg dat nie een van hierdie bewegings in die narratiewe pastorale proses regtig waterdig van mekaar geskei kan word nie. Allermens hierdie laaste twee. Ons is gedurig besig om in 'n sirkulêre beweging gelyktydig met die verlede en toekoms om te gaan. 'n Herformulering op die een punt behels 'n verbeelding op die ander, en andersom.

5.16 'n Kritiese refleksie op die klimaks van die navorsing

- **Eksternalisering** - In al die navorsingsgesprekke het ek in 'n mindere of meerdere mate gebruik gemaak van eksternalisering. In die proses is daar na die probleem/aksiestories gekyk en is dit sinvol hanteer. White (1998:8-28) gee 'n uitgebreide uiteensetting van vrae wat benut kan word. Die eerste groep noem hy vrae oor die relatiewe invloed van die probleem en onderverdeel dit in twee groepe: vrae wat die kliënt aanmoedig om die invloed van die probleem op sy/haar lewe en verhoudinge het, raak te sien (to map). Tweedens, vrae waardeur die persoon gelei word om die invloed wat sy/hy op die "lewe" van die probleem het, in te sien. Vrae oor die relatiewe invloed van die probleem op sy/haar lewe en verhoudinge is byvoorbeeld: Kan julle my help om te verstaan hoe die feetjie die volgende beïnvloed: jul lewensgeluk, jul geluk en werksbevrediging by die werk, jul fisiese en emosionele geluk, die kwaliteit van jul vryetydsbenutting en jul verhouding met mekaar.
- **Dun en dik beskrywings** - Die navorsingsgesprekke word gewoonlik as dun beskrywings beskou omdat daar nie vreeslik baie inligting rondom stories van nood beskikbaar is nie. Deur middel van dik beskrywings moet die navorser saam met die medenavorsers daartoe kom om alternatiewe stories te ontwikkel. Ruimte moet geskep word waarbinne dit moontlik is. Nooney (2001:1) stel dit soos volg: "If I really prefer one of these alternate stories, and I want to bring such a story forward as more influential in my life, then it is necessary for the plot of the story to be thickened. If the plot becomes thicker or richer, then it will be more prominent and defining of my life and of my identity, of who I am as a person".
- **Hoop op die Verbondsgod** - In al die navorsingsgesprekke het die medenavorsers elkeen afsonderlik bevestig dat hulle hul hoop vestig op God as die Verbondsgod. Uit hierdie persoonlike verhouding met Hom kan hulle hierdie trauma van die egskeiding beter hanteer. Dit sluit aan by wat Brueggemann (1987:67) sê dat hoop primêr 'n teologiese konsep is wat in die taal van die Verbond tussen 'n persoonlike God en 'n gemeenskap gevoer word. Dié hoop word ook deur die Christen in sy

persoonlike lewe intiem beleef. Fuller Rogers (2002:29) sê oor hoop die volgende: “Therein lies our hope, and hope is a powerful force for change. Hope involves new perspectives and possibilities when all seems lost. Hope is an antidote for despair. It is the faith that life will rise out of death”.

- **Dominante diskoerse** - Talle dominante diskoerse kan uit die verskillende navorsingsgesprekke geïdentifiseer word. Van die uitstaande diskoerse wat uit die stories na vore kom, is onder meer Wanda se “belewing van die dood”, Wouter se belewing van Wanda se “sterkwees”, Kallie se beklemtoning van “desperaatstraat”, July se klem op “om ten alle koste ‘n goeie ma te wees”, Ben, Lelanie en Marie, die minderjarige kinders, se “vrees vir verwerping” en “stryd om aanvaarding”, speel ook ‘n rol. Moedeloosheid, die verwerking van die trauma, nuwe stories van hoop, is almal diskoerse wat uit die navorsingsgesprekke gekristaliseer het.
- **Dekonstruksie** - Deur middel van dekonstruksie is daar saam met die medenavorsers gepoog om die dominante diskoerse te dekonstrueer. Die dekonstruksie het ook bygedra dat die stemme van die gemarginaliseerdes, in dié geval die drie kinders, ook in die navorsingsgesprekke gehoor is. Powell (1998:103) sê dat die dekonstruksie van mag, dominante diskoerse en daarmee saam die soeke na gemarginaliseerde stemme, alles ‘n belangrike rol in die navorsingsproses speel.
- **Deeglike begrip van die egskeiding** - Dit is belangrik dat daar in die hele mediasieproses baie aandag gegee word aan die feit dat die medenavorsers nie outomaties alle kennis in pag het rondom die proses van egskeiding nie. Die voor- en nadele, gevolge, die trauma van die egskeiding asook alles wat voor, tydens en na die egskeiding kan gebeur, moet hier verreken word. Die navorsingsgesprekke waarby die kinders betrek is, is en bly ‘n geweldige ervaring vir hulle. As medenavorsers is kinders gewoonlik goeie leermeesters. Volgens Fick (1999:192) is “kinders altyd bereid om te vergewe en ‘n mens nog ‘n kans te gee. Hulle nooi jou uit om blind vir die bevoordeelde magsposisie van ‘n volwassene te wees, net sodat jy hulle kinderwêreld kan betree en in hulle skoene kan staan”. Botha (2001:154) haal vir Naudé aan wat sê: “ons is ‘weet-en-seker-mense’. Alles moet

volgens 'n bepaalde plan verloop anders verloor ons ons sekureit en rigting tog so maklik. Met 'n tydsges soos dié waarin ons tans lewe, het ons juis mense nodig wat hoop het, want ons as weet-en-seker-mense bewerk eerder die ondergang van egte hoop". Daarom is dit uiters belangrik om die volwassenes asook die kinders volledig voor te berei en in te lig oor die seer, trauma en moontlike uitkomst van die egskeidingsituasie.

- **Deeglike hantering van narratiewe pastorale egskeidingsmediasie** - In die navorsingsgesprekke het ek saam met die medenavorsers baie aandag en tyd aan moontlike storie-ontdekking en storie-ontwikkeling spandeer. In die gesprekke met Wouter en Wanda het ons al drie as reflekerende span opgetree in die navorsingsgesprekke. Op dié wyse het hulle bewus geraak van albei se trauma en seer en vir die eerste keer na mekaar se stories daar rondom geluister. Die pastorale het ook in die navorsingsgesprekke na vore gekom en daar is veral gebruik gemaak van Louw (1998:204) se metafoor van "God as Vriend", Landman (2001:86) se HIV (heelmaak, innig en verrassing) as metafore in die preek maar ook in die pastoraat, asook Müller se teologie van "touch". Die hele proses rondom egskeidingsmediasie asook die verskillende fases en moontlike uitkomst, is deeglik met al die medenavorsers bespreek. Daaruit het ek ook die voor- en nadele van die mediasieproses aan hulle voorgehou. Die moontlikheid dat mediasie die geleentheid bied tot 'n "suksesvolle" egskeiding en die moontlike ontwikkeling van stories van hoop, was ook deel van die navorsingsgesprekke.
- **Die egskeiding raak almal wat daarby betrokke is** - Uit die talle navorsingsgesprekke was dit vir die medenavorsers almal duidelik dat hul lewens nooit weer dieselfde sal wees nie, omdat dit direk deur die egskeidingstorie geraak word. Coetzee (1999:283) stel dit soos volg: "As gevolg van die noodstorie (egskeiding van die ouers) lyk die toekomsverhaal van die adolessent verduister Die verbintenis tussen die adolessent en sy/haar ouers bepaal of hy/sy die waardes van die ouer aanvaar of nie. Die adolessent met 'n nabye emosionele verbintenis aan sy ouers kan makliker met die ouer, en dit wat hy doen, identifiseer". Taffel (2001:54) sê dat die wêreld waarin die adolessente leef en beweeg, vir hul ouers

onbekend en vreemd is. Vriende, asook die wêreld waarin hul vriende leef, het vir talle adolessente meer belangrik as die ouerhuis geword. Die adolessent asook sy vriendekring word direk deur die egskeiding geraak. Prins (2001:108) sluit ook hierby aan as hy 'n aantal faktore noem wat die vorming van waardes oor die algemeen bemoeilik: die funksionering van die ouers as rolmodelle, die oorbelasting van die kind, die retrososialisering van volwassenes, die vermyding van konfrontasie, toekomsverwagting en sinvolheid, asook die invloed van die elektroniese media. Al bogenoemde faktore word direk beïnvloed deur die trauma van die egskeidingsituasie.

- **Geen ideale gesinne bestaan nie** - Volgens Müller (2002:106-109) bestaan daar geen ideale gesinne nie want “die Christelike godsdiens is ‘n onvoltooide godsdiens en daarom is Christelike huisgesinne onvoltooide gesinne. Die Christengesin moet as’t ware voltyds besig wees met ‘telling a past and dreaming a future’ (Brueggemann). ... Veral die lang geheue moet lewendig gehou word. Telling a past het veral met God se heilsgeskiedenis te doen. Daar moet ook dreaming a future wees. ... Christengesinne bestaan uit mense wat droom, wat dinge sien wat ander nie opmerk nie, wat hoop”. Dit is dus belangrik dat daar in die pastorale egskeidingsmediasieproses saam met die medenavorsers gedink word oor die nuwe vorme wat die gesin kan aanneem. Gesinne word dan omskryf as verhalende kultuur (“storying culture”). Dit kan ook vervang word met die begrip interpreterende gemeenskap (Müller 2001:14-15). Volgens bogenoemde moet al die gespreksgenote saam met die navorser tot nuwe insig kom rondom die hele samestelling en funksionering van die gesin, voor, tydens en na die egskeiding.
- **Om saam tot stories van hoop te kom** - In die navorsingsgesprekke moet daar saam gepoog word om tot nuwe stories van hoop te kom. Dit gaan volgens Bester (2000:10) in hoop oor “‘n lewensorientasie en nie oor ‘n tegniek of metode nie. Hierdie lewensorientasie is egter nie altyd by mense teenwoordig nie, veral nie by diegene wat hulle in ‘n doodloopstraat op hul lewensweg bevind nie. Daarom is die uitdaging in pastorale sorg juis om mense met vasgeloopte lewensverhale te begelei in die verbeelding van ‘n nuwe toekomsverhaal - ‘n verhaal van Christelike

hoop”. Lester (1995:127) en Müller (1996:194) beklemtoon dat verandering in menselewens altyd toekomsgerig is. Lester (1995:126) omskryf hierdie gedagte deur te sê: “Some change or transformation in future stories is necessary for a satisfactory resolution and recovery of hope”. Daar is ook met behulp van “reframing” gevorder om moontlike nuwe stories van hoop, saam met die medenavorsers, te ontgin. “Reframing” is volgens Lester (1995:139): “to reshape one’s perceptions, to change the cognitive sets by which one interprets an event or a relationship. Reframing is the process of helping a person, family, or group to transform the way in which they conceptualize a life situation”.

- **Toekomsstories moet saam verbeel word** - Die navorser probeer nou spekulasie ontlok oor watter soort toekoms verwag kan word van iemand of ‘n gesin wat so sterk en bevoeg teen die probleem kan optree. ‘n Toekomsstorie moet verbeel(d) word (Müller 2000:98). Hoop en verwagting word nou gevestig as gevolg van hul betrokkenheid by mekaar en op die storie. Vrae kan gevra word soos: hoe kan julle aanhou om weerstand te bied teen feetjie na die egskeiding? en hoe sal julle lewe oor twee jaar verder daar uitsien? al is julle geskei, watter drome en ideale het julle vir julleself maar ook ten opsigte van die kinders? watter prioriteite stel julle vir julle elkeen afsonderlik en gesamentlik as ouers ten opsigte van die kinders, want al is julle ‘n “ex-husband” en “ex-wife” is julle tog nie ‘n “ex-father” en “ex-mother” nie.
- **Die groter sosiale gemeenskap en meta-verhale speel ook ‘n rol** - Die rol van die groter sosiale gemeenskap en die meta-verhale moet ook saam met die medenavorsers verreken word. Volgens Bosman (2001:124) is dit nodig om by dikker beskrywings van verhale uit te kom. “Ryk beskrywings wil alternatiewe stories van mense se hede verbind met alternatiewe stories uit hulle verlede. Ryk beskrywings wil mense ook help om hulle alternatiewe verhale in verband te bring met die verhale van ander mense op grond van gemeenskaplike temas. Hierdie temas spreek dinge soos gemeenskaplike waardes, doelwitte en verbintnisse aan. Op hierdie manier word ryker en dikker beskrywings die fondasies vir nuwe selfnarratiewe en uitdrukkings wat kan volg. Ryk beskrywings help die konteks vir die vertel en hervertel van stories en ook weer die hervertel van hervertellings. Op

die manier kom meta-tekste tot stand waardeur die self al meer in sy/haar veelkantigheid en rykdom beskryf word. (White 1998:227)”. Hoop word gegeneer binne bepaalde menslike sisteme. Nydam (1997:4) sê dat hoop vir Lynch nie ‘n individuele en privaat proses is nie, want dit word binne bepaalde menslike sisteme gegeneer. Betekenisvolle gemeenskappe genereer hoop omdat daar basiese vertrouensverhoudinge tussen daardie mense bestaan. Hoop kan dus nooit in isolasie of op sy eie bestaan nie. Uit al die navorsingsgesprekke met die medenavorsers het ons voortdurend bogenoemde situasies en punte verreken.

- **Wie het die stories van hoop in jou lewe versterk?** - Dit is interessant om daarop te let dat die meeste medenavorsers God en hul persoonlike verhouding met Jesus Christus as hul Verlosser, aangedui het as die hoof-hoopdraers in die egskeidingsituasie. Verskeie ondersteuningstelsels soos ouers, man/vrou, vriende, maats asook mede-Christene, het ook na vore getree. Coulehan, Friedlander & Heatherington (1998:28) wys daarop dat die sukses van narratiewe gesinsterapie in ‘n groot mate afhang van die navorser se vermoë om hoop by die gesin te skep, en dat verandering sodoende kan plaasvind. Waar daar hoop aanwesig is, is daar gewoonlik ook groter empatie en ondersteuning tussen die gesinslede. Dit bewerkstellig meer liefde en groter onderlinge verbintenis aan die gesin. Om hoop te skep, hang ten nouste saam met ‘n verandering in die emosionele klimaat. Die navorser se besorgdheid, warmte en geloof, dra daartoe by dat die medenavorsers verandering van emosionele klimaat binne die gesin, baie positief beleef.
- **‘n Gehoor moet gesoek word om die stories van hoop mee te deel** - ‘n Gehoor moet ontdek of geskep word wat “applous” kan gee vir die nuwe identiteit en storie wat besig is om te ontwikkel. Aangesien die probleem binne ‘n sosiale konteks ontwikkel het, is dit nodig dat sake so gereël moet word dat die sosiale omgewing op ‘n manier ter ondersteuning ingestel kan word. Daar kan gevra word na familie of vriende wat die persone geken het voordat die probleem hom/haar beïnvloed het. Die ideaal is dat die persoon vir iemand moet kan vertel wat reeds bereik is en sodoende word daardie ander persoon of persone nie alleen ‘n gehoor wat applous gee nie, maar ‘n ondersteuningstelsel (Müller 1996:171).

5.17 'n Aantal gemene delers in die navorsingsgesprekke

Uit die sewe navorsingsgesprekke met die medenavorsers, was daar 'n aantal gemene delers wat na vore getree het en wat ek net kortliks gaan noem:

- Almal was direk geraak deur 'n egskeiding of dié egskeiding.
- Al die medenavorsers is meelewende lidmate van gemeentes wat 'n persoonlike verhouding met Jesus Christus as hul persoonlike Verlosser het, en daarvolgens lewe.
- Almal het moontlike stories van hoop uit die navorsingsgesprekke ontdek en ontgin.
- Almal het uit die trauma van die egskeiding sekere lesse geleer en sterker asook meer doelgerig daaruit gekom.
- Almal, en veral die drie kinders, het onderneem om ander mense wat in soortgelyke situasies beland en trauma beleef, te help en te ondersteun, omdat hulle self daardeur is.
- Die medenavorsers het almal toekomsdrome wat hulle verbeeld en waarom hulle hul hoop ook kan uitbou.
- Pastorale narratiewe egskeidingsmediasie, asook die manier waarop daar saam in die navorsing gesoek is na antwoorde, het vir almal baie beteken.
- Hulle het ook almal vertrouwe in hulself opgebou en is bereid om hul stories van hoop met ander te deel.
- Al die medenavorsers het dit ontsettend baie geniet om deel van die navorsingsproses te wees, en het saam met my uitgesien na die moontlike stories van hoop wat ontwikkel het.
- Hulle het ook almal hul dank betuig aan die manier waarop ek as navorser met hul trauma en stories van nood omgegaan het.
- Hulle het vertrouwe, respek, waardering en integriteit belewe in die situasie waar hulle hul stories kon vertel en nuwe stories van hoop kon ontwikkel.

5.18 Om op te som - enkele gedagtes

Dit was 'n voorreg om as navorser saam met die medenavorsers deur middel van die navorsingsgesprekke deel te wees van die hele navorsingsproses. Dit wat ons saam gedeel het, was oor en oor die moeite werd. Ek wil graag kortliks 'n paar hoogtepunte van die navorsingsproses uitlig:

- Ten spyte van die trauma, seer en krisis, beleef ek tog dat daar by al die medenavorsers, selfs aan die begin reeds met die stories van nood, reeds tog 'n bietjie hoop teenwoordig was.
- Die voorreg om met die kinders as gemarginaliseerdes te werk, het my weer aangegryp. Hul opregtheid, lojaliteit en eerlikheid asook hul hoopvolheid, het net bevestig dat hul stemme altyd gehoor moet word in die mediasieproses. Die feit dat hul stemme as gemarginaliseerdes gehoor is, het myself verryk en weereens onder die besef gebring van die waardevolle bydrae wat hulle in die navorsingsgesprekke kan lewer.
- Die feite wat gedeel is, is belangrik, maar die emosies wat beleef is deur saam na oplossings te soek, het al die navorsingsgesprekke baie sinvol gemaak en ons saamgebind in 'n sinvolle navorsingspan.
- Prentjies en metafore het 'n baie belangrike funksie in die navorsingsgesprekke vervul. Deur die prentjies en metafore kon die emosies rondom die trauma beter uitgedruk word. Daar is makliker tot verstaan gekom as gevolg van die prentjies en metafore. Dit het ook die verbeelding aangegryp en meegehelp om stories van hoop te ontdek en te ontwikkel.
- Persoonlike netwerke het tot stand gekom tussen my en die medenavorsers. Ander persone het ook indirek 'n rol gespeel omdat hulle as steunstelsels vir die medenavorsers in die navorsingsproses opgetree het.
- Uit die navorsingsgesprekke het dit duidelik geword dat ons uit die hele navorsingsproses saam gegroei het en die hele proses as 'n leerervaring kon beskou.

- Wat vir myself baie hoop en moed in die navorsingproses gegee het, is dat al die medenavorsers klaar 'n verskil maak en hulle daartoe verbind het om ook in die toekoms in ander mense wat ook trauma en seer beleef of sommer net ondersteuning nodig het, se lewens 'n verskil te maak.
- Die rol wat die Bybel in die medenavorsers se lewe speel was vir my ook opvallend. Hulle het nie biblisisties daarmee omgegaan nie, omdat hulle 'n lewende verhouding met Jesus Christus het.
- Ek het saam met die medenavorsers opnuut weer onder die indruk gekom van die Lewende God wat die Bron van Hoop is. Hy werk nogsteeds elke dag deur die Heilige Gees in en deur ons en bevestig Sy beloftes deur die Soenverdienste van Jesus Christus, Sy Seun.
- As brose mense wat elke dag in 'n gebroke werklikheid moet lewe, kan ons almal saam uitsien na daardie dag wanneer Hy weer sal kom, en ons saam met Hom 'n nuwe lewe in die nuwe hemel en aarde vir ewig sal deel.

Ek wil opsom deur met Müller (1996:154) saam te stem wat preek uit Spr.15:12-17 en dan die volgende lyn trek deur te sê: "Liefde groei binne 'n bepaalde verpakking, Liefde kan net bestaan binne 'n bepaalde lewenstyl Liefde is soos 'n orgideëplantjie, dit groei net in 'n bepaalde soort groeimedium. As iemand vir jou 'n orgideë persent gee en jy plant dit oor in 'n groter pot met grond daarin, moet jy nie die volgende jaar blomme verwag nie. Die plante groei net as hulle geplant staan in die regte groeimedium van hoofsaaklik boombas".

Ons het saam uitgesien om na moontlike stories van hoop te soek en dit te ontgin. As ek reflekteer en terugkyk, was ek bevoorreg om saam met my medenavorsers, die klimaks van hierdie navorsing te beleef, met die feit dat talle stories van hoop 'n werklikheid in ons lewens geword het. Die klimaks van die stories kon nie vooraf bepaal word nie, en het eers gedurende die navorsingsproses tot volle ontplooiing gekom. Dit sal dan ook die stories van hoop wees wat die medenavorsers op hul lewenspad vorentoe moet dra.

Alleen die stories van hoop, kan die verpakking of groeimedium verskaf waarin daar weer liefde in hul lewens kan gedy.

5.19 Skep 'n wen-wen-situasie

McKenzie & Monk (1996:273) toon aan dat mediasie gewoonlik 'n beter toekoms bied.

“The field of mediation has developed over the last few decades on the basis of a number of untested assumptions about conflict, human needs and motivation, the nature of “community”, and the nature of resolution. A narrative approach to mediation is more than a stylistic variation on previous approaches. Rather, it marks a theoretical shift from the individualist and objectivist assumptions of the problem-solving model to a postmodern perspective that acknowledges the social construction of reality. Conflict develops in a social context; meanings are created and negotiated by individuals in conversation with one another. In a narrative approach to mediation, the conflict story is unraveled or deconstructed to reveal the themes or discourses within it. The fact that the different discourses exist alongside each other created a source of tension and conflict. But it is this lack of discursive unity that also creates spaces and the potential for change. In these spaces, alternative preferred stories can be developed. A narrative approach to mediation thus entails an intricate weaving together of positions and the meanings that go with them.”

'n Wen-wen-situasie word deur die navorser en partye geskep omdat die navorser altyd bewus is van die gespreksagenda en prosedures wat benut kan word tydens die egskeidingsmediasie. Volgens Müller (1996:104) is die navorser se taak om vyf groot bewegings uit te voer in die navorsingsgesprekke:

- Help die gesin om die storie van nood so geartikuleerd as moontlik te vertel.
- Lei die gesin om die storie van die verlede (gesinne van herkoms en huidige gesin se geskiedenis) te vertel.

- Help die gesin om die storie van die toekoms te vertel sodat die aard van die verduisterde toekomsbeeld uitgespreek word. Nou moet daar 'n omleidingsoperasie gedoen word, daar moet kanale opgemaak word sodat “bloed” tussen hierdie twee stories kan vloei. Hierdie omleidingsoperasie vind vanself plaas sodra die stories bevredigend geherstruureer is. Sodra daar 'n vloei tussen die stories van die toekoms en die verlede is, word daar eintlik 'n nuwe of teenwoordige storie geskep. Om dit te bewerkstellig moet die vierde beweging uitgevoer word.
- Herstruureer die verledeverhaal. Met 'n positiewe herstruuring en nuwe punktuasie word - met dieselfde stel feite - 'n ander meer aanvaarbare storie geskep.
- 'n Rekonstruksie van die toekomsverhaal is die laaste punt op die agenda. Deur middel van verbeelding moet 'n nuwe toekomsbeeld geskep word. Dit is nou moontlik op grond van 'n geherstruureerde verledeverhaal.

Indien mediasie hoop aan die individu bring, kring dit ook wyer uit na die huwelik, gesinslewe, verhoudings in die algemeen en na die breë gemeenskap. Die vaardighede wat hierdeur aangeleer word, moet dus doeltreffend geïmplimenteer word in alle verhoudings om sodoende 'n oper en meer ontvankliker individu en gemeenskap daar te stel. Winslade & Monk (2000:250) vat dit goed saam deur te sê:

“We also imagine that this practice can contribute to the production of a different kind of conversation, and in the end, to a different kind of community, the kind of community we speak of is founded on a commitment to dialogue, to the shared creation of meaning, rather than on the privileging of individuals in competition with each other to have their needs met. It is a community in which power relations are always open to contest and where respect flourishes. It is a place where people are curious about one another and where new meanings are also been created in response to the challenges provided by constantly changing contexts. It is a world in which people are encouraged to have a voice in the production of the discourse that shapes them.”

5.20 Die skep van verwagting en hoop

Soos telkemale reeds aangedui, skep narratiewe pastorale egskeidingsmediasie juis hoop en verwagting by almal daarby betrokke. Müller (2000:42) vra terreg 'n terapeutiese vraag: "hoe kan die toekomsprentjie weer heelgemaak word sodat dit 'n dryfkrag kan word om in die hede te kan verander. Kan 'n mens verander as jou toekomsstorie verduister is, as die toekoms net nie wil vorm aanneem nie? 'n Mens kan nie. Jy verander na 'n toekomsbeeld toe. 'n Mens moet 'n verbeelding hê van 'n aanvaarbare toekomssituasie waarheen jy kan verander. Ek wil hierby aansluit deur te bevestig dat daar juis tydens die mediasiegesprekke met behulp van narratiewe betrokkenheid 'n beeld geskep word van hoop en verwagting. 'n Natuurlike plek ontstaan tydens die gesprekke vir Die Storie. God se Storie kan die individu, huwelikspaar en gesin help om weer hoop te kry. Vanuit God se Verhaal kan die partye hul eie storie interpreteer en hulle kan leer om regtig net op God te vertrou en deur Sy Gees staat te maak op Sy voortgesette en helende betrokkenheid by hulle op die pad vorentoe.

5.21 'n "Suksesvolle" egskeiding

Botha (1995:4) het reeds op verskillende plekke in die studie aangetoon dat 'n "suksesvolle egskeiding" moontlik is. "Suksesvol" beteken - dat ons in 'n gebroke werklikheid lewe waar mense, ook Christene, skei en 'n gebroke wêreldervaring in jouself, huwelik, gesins- en gemeenskapslewe beleef. Deur pastorale narratiewe egskeidingsmediasie is dit moontlik om die pynlike pad voor, tydens en na 'n egskeiding op 'n ander manier saam te loop. Soos reeds aangedui, het 35% van die aantal pare wat die spreekkamer besoek het vir egskeidingsmediasie die afgelope tien jaar, wat beslis sou geskei het, het nie geskei nie maar saam begin werk aan 'n nuwe toekomsverhaal binne 'n bestaande huwelik. Dit is verblydend dat soveel persone deur die mediasie en opvolgmediasiegesprekke tog die nabyheid van God en Sy handeling met hulle, kon beleef. Die wat wel geskei het na die gesprekke, het "suksesvolle egskeidings" beleef want ons kon saam die aksies, emosies, finansies, kinders ens. hanteer deur die egskeidingsmediasie.

Alle partye was dus gesamentlik medeverantwoordelik vir die bereiking en opstel van 'n skikking waarby almal baat vind. Sou daar in die toekoms enige verhoudingsprobleme, onderhoud, toesig en beheer ens. gedinge ontstaan, dan neem dit gewoonlik een mediasiegesprek om dit te hanteer en sodoende word 'n voortdurende "suksesvolle egskeiding" gewaarborg.

Die verhalende pastor/navorsers verskil van die moraliserende pastor soos 'n dokter van 'n apteker. Wanneer 'n siek persoon dokter toe gaan, teken hy in die eerste plek eers die geskiedenis van die pasiënt aan. Eers daarna sal die dokter dit waag om 'n diagnose te maak en 'n voorskrif te gee. Die uitgangspunt is dat alles wat vooraf gebeur het, relevant is vir die siektestoestand en in ag geneem behoort te word. Die apteker verkoop bloot medisyne van die rak af: een soort vir hoofpyn, 'n ander vir sooi-brand ens. (Peterson 1992:85).

Müller (2000:76) sê dat die verhalende pastor/navorsers "takes a history" en met daardie rou materiaal werk hy aan 'n persoonlike verhaal wat by die Groot Verhaal van God ingesluit is. Daar kan nie "story making" plaasvind voordat die verhaal eers deeglik vertel is nie. 'n Mens kan alleen verstaan hoe jou eie klein geskiedenis inpas en deel is van die Groot Geskiedenis (Heilsgeskiedenis) as albei, die klein verhaal én die Groot Verhaal, eers goed vertel is nie.